ЎзССР Давлат китоб палатаси

Ҳақсевар, она юрт, мангу бўл обод!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

Вилоят ижтимоий-сиёсий газетаси ♦ TOSHKENT HAQIQATI

1928 йил 11 декабрда асос солинган • 1997 йил 27 декабрь, шанба • № 103 (10.982) • Эркин нархда сотилади

Биринчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ўнинчи сессияси тўғрисида АХБОРОТ

Биринчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ўнинчи сессияси 25 декабрь куни Тошкентда парламентнинг янги биносида иш бошлади.

Сессия ишида Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов иштирок этди.

Бош вазир, унинг ўринбосарлари ва Вазирлар Маҳкамаси аъзолари, республика ташкилотларининг раҳбарлари, дипломатия корпусининг вакиллари, республика ва хорижий оммавий ахборот воситаларининг мухбирлари залда ҳозир бўлганлар.

Сессияни Олий Мажлис Раиси Э. Ҳалилов бошқарди.

Олий Мажлис сессиянинг ишчи органи — котибиятни тузди, кун тартибини тасдиқлади.

Депутатлар сессия кун тартибидаги масалаларни кўриб чиқишга киришдилар.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг қишлоқ хўжалигида ислоҳотларни чуқурлаштириш тўғрисидаги нутқини сессия иштирокчилари ва хорижий меҳмонлар зўр эътибор билан тингладилар.

Парламент Ўзбекистон Президенти нутқида баён қилинган мамлакат аграр соҳасида истиқболдаги ислоҳотларнинг кенг дастурини ҳуқуқий жиҳатдан таъминлаш мақсадида бир қанча қонунлар лойиҳаларини кўриб чиқишга киришди.

Чунончи, Олий Мажлис аграр, сув хўжалиги масалалари ва озиқ-овқат қўмитаси раисининг ўринбосари М. Икромов Ер Кодекси лойиҳаси ҳамда қишлоқ хўжалик корхоналари санацияси тўғрисидаги қонун лойиҳаси ҳақида маъруза қилди, шу қўмита котиби П. Шаропов ўз маърузасида деҳқон хўжаликлари тўғрисидаги қонунга бир қанча муҳим ўзгартишлар киритишни таклиф этди, иқтисодий ислоҳотлар ва тадбиркорликни ривожлантириш қўмитасининг раиси А. Йўлдошев ўз маърузасида гаров тўғрисидаги қонунга муҳим ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш зарурлигини асослаб берди.

Мазкур ҳужжатлар лойиҳаларини депутатлар муҳокама қилдилар.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов муҳокама қилинаётган ҳужжатлар лойиҳаларига бир қанча жиддий қўшимчалар киритишни таклиф этди.

Депутатлар қишлоқ хўжалик корхоналари санацияси тўғрисидаги қонунни қабул қилдилар, Ер кодекси лойиҳасини пухталаштириш, бошқа бир қанча қонунларга ўзгартишлар киритиш тўғрисидаги таклифларни ишлаб чиқишни тегишли вазирликлар ва идораларда, парламент қўмиталарида давом эттириш ва уларни кўриб чиқиш учун навбатдаги сессияга тақдим этиш тўғрисида қарор қилдилар.

Сўнгра депутатлар Ўзбекистон Республикасининг 1998 йилги давлат бюджети лойиҳасини кўриб чиқдилар. Молия вазири Ж. Сайфиддинов маъруза қилди. Олий Мажлиснинг бюджет, банк ва молия масалалари бўйича қўмитасининг раиси А. Аҳадов қўшимча маъруза қилди. Муҳокамадан сўнг депутатлар Ўзбекистон Республикасининг 1998 йилги давлат бюджетини тасдиқладилар.

* * *

Биринчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ўнинчи сессияси 26 декабрь куни ўз ишини давом эттирди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов парламент мажлисида иштирок этди.

Сессияни Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Раиси Э. Ҳалилов бошқарди.

Депутатлар Олий Мажлис қонунчилик ва суд-ҳуқуқ масалалари қўмитаси раисининг ўринбосари Ф. Муҳиддиновнинг Ўзбекистон Республикасининг Оила Кодекси лойиҳаси тўғрисидаги маърузасини тингладилар.

Лойиҳани муҳокама қилишда бош вазир ўринбосари Ўзбекистон Республикаси хотин-қизлар қўмитасининг раиси Д. Ғуломова, "Нуроний" фахрийлар жамғармаси Қашқадарё вилоят кенгашининг раиси С. Усмонов, Самарқанд тумани ҳокими Р. Ҳакимова иштирок этди.

Парламент Оила Кодекси лойиҳасини биринчи ўқишда тасдиқлади. Уни умумхалқ муҳокамаси учун "Халқ сўзи" ва "Народное слово" газеталарида эълон қилиш тўғрисида қарор қабул қилинди.

Олий Мажлис оммавий ахборот воситалари тўғрисидаги қонун лойиҳасини иккинчи ўқишда кўриб чиқди. Шу масала юзасидан парламентнинг матбуот ва ахборот қўмитаси раиси Ў. Ҳошимов маъруза қилди. Оммавий ахборот воситаларини демократлаштириш ва қўллаб-қувватлаш республика ижтимоий-сиёсий жамғармасининг ҳамраиси, "Ҳуррият" газетасининг бош муҳаррири Х. Дўсмуҳамедов, Сурхондарё вилояти ҳокимининг ўринбосари, вилоят хотин-қизлар қўмитасининг раиси Ш. Норбоева, "Миллий тикланиш" демократик партиясининг раиси, "Миллий тикланиш" газетасининг бош муҳаррири И. Ғафуров, Бухоро вилояти Қоракўл тумани касаба уюшмаларини мувофиқлаштириш кенгаши раиси М. Олтиев, "Ўзэлектроаппарат" акциядорлик жамияти бошқаруви раиси А. Алимбоев сўзга чиққандан сўнг оммавий ахборот воситалари тўғрисидаги қонун қабул қилинди.

Парламентнинг атроф муҳит ва табиатни муҳофаза қилиш ва ундан фойдаланиш тўғрисидаги қонун лойиҳаси ҳақида сўзга чиқди. Бу ҳужжатни муҳокама қилишда Тошкент давлат аграр университети ректори Х. Бўриев, Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институтининг кафедра мудири Ш. Йўлдошев, Қорақалпоғистон Республикаси Амударё туманидаги "Оқ олтин" жамоа хўжалиги бошқаруви раиси О. Ҳалимбетов иштирок этди. Бу қонун ҳам қабул қилинди.

Олий Мажлис ҳайвонот дунёсини муҳофаза қилиш ва ундан фойдаланиш тўғрисидаги қонун лойиҳасини кўриб чиқди. Лойиҳани депутатларга Олий Мажлиснинг атроф муҳит ва табиатни муҳофаза қилиш масалалари қўмитасининг аъзоси Ш. Жўраев тақдим этди. Тошкент вилояти Бўстонлиқ тумани ҳокими А. Абдувосиқов, Ўзбекистон халқ-демократик партияси Хоразм вилоят кенгашининг биринчи котиби Ғ. Машарипов, Фарғона шаҳри Қиргули тумани ҳокими В. Белоногов сўзга чиққандан сўнг депутатлар қонунни тасдиқладилар.

Ўзбекистон Республикаси Марказий сайлов комиссияси тўғрисидаги қонун лойиҳаси юзасидан парламентнинг қонунчилик ва суд-ҳуқуқ масалалари қўмитаси раиси Н. Исмоилов маъруза қилди. Қонун лойиҳасини муҳокама қилишда Тошкент давлат юридик институтининг ректори Х. Бобоев, Хоразм вилояти Урганч тумани ҳокими К. Нуниёзов, Самарқанд шаҳри ҳокими А. Носиров иштирок этди. Депутатлар қонун лойиҳасини биринчи ўқишда маъқулладилар.

Депутатлар иқтисодий ислоҳотлар ва тадбиркорликни ривожлантириш қўмитасининг раиси А. Йўлдошевнинг маърузаси юзасидан Божхона Кодекси лойиҳасини кўриб чиқдилар ҳамда уни қабул қилиш ва 1998 йил 1 мартдан кучга киритиш тўғрисида қарор қабул қилдилар.

Депутатлар Олий Мажлиснинг қонунчилик ва суд-ҳуқуқ масалалари, иқтисодий ислоҳотлар ва тадбиркорликни ривожлантириш, аграр, сув хўжалиги масалалари ва озиқ-овқат, саноат, энергетика, транспорт, алоқа ва аҳолига хизмат кўрсатиш, халқаро ишлар ва мамлакатлараро алоқалар, фан, таълим, маданият ва спорт масалалари қўмиталари томонидан киритилган Ўзбекистоннинг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисидаги қонун лойиҳасини муҳокама қилишга киришадилар. Қонунчилик ва суд-ҳуқуқ масалалари қўмитасининг раиси Н. Исмоиловнинг маърузасидан сўнг парламент мазкур қонунни қабул қилди.

Олий Мажлис айрим қонун ҳужжатлари тўла ёки қисман ўз кучини йўқотганини эътироф этди. Ўзбекистон Республикаси билан Италия Республикаси ўртасида дўстлик ва ҳамкорлик тўғрисидаги шартномани ратификация қилди, Ўзбекистоннинг бир қанча халқаро конвенцияга қўшилиши тўғрисида қарор қабул қилди.

Олий Мажлис ўнинчи сессияси котибиятининг раҳбари, Ўзбекистон халқ-демократик партияси Шаҳрихон туман кенгашининг биринчи котиби М. Отабоев сессия номига келган мактублар ҳамда депутатлар, корхоналар, ташкилотлар раҳбарлари ва айрим фуқароларнинг аризалари тўғрисида ахборот берди.

Парламент Олий суд раиси У. Мингбоевнинг маърузаси бўйича Ўзбекистон Республикаси Олий суди таркибига ўзгаришлар киритди. Олий хўжалик суди таркибига ҳам ўзгаришлар киритилди.

Сўнгра Олий Мажлис Ўзбекистон Республикаси Президентининг айрим фармонларини ва Олий Мажлис кенгаши қарорларини тасдиқлади.

Олий Мажлис Раиси Э. Ҳалилов минбарга чиқади.

Бугун, Олий Мажлиснинг ўнинчи, айтиш мумкинки, юбилей сессиясида, деди у, республикамиз мустақиллик йилларида босиб ўтган йўлга яна бир бор назар ташлаймиз, Ўзбекистон Президенти Ислом Каримов ишлаб чиққан йўлнинг тўғрилигига, бу йўл узоқни кўриб, донолик билан ишлаб чиқилганига яна бир бор қатъий ишонч ҳосил қиламиз, бу йўл халқаро миқёсда кенг эътироф этилди ва Ўзбекистон модели номи билан тарихга кирди. Ўзбекистон халқи XXI аср бўсағасида Ўзбекистоннинг тараққиёти ва гуллаб-яшнашини белгилаб берадиган улкан янгиланишларни тарихан қисқа даврда ортиқча қийинчиликларсиз амалга ошира олди.

Халқимиз ҳозирги барча муваффақиятларни ва келажакка ишончни давлатимиз бошлиғи, Ўзбекистон Республикасининг умумхалқ томонидан сайланган Президенти, бутун ҳаётини Ватанимизнинг бахт-саодати ва гуллаб-яшнашига бағишлаган Ислом Каримовнинг номи ва фаолияти билан ҳақли равишда боғламоқда.

Олий Мажлис депутатлари халқ иродасини ифодалаб, Ўзбекистон давлат қурилишидаги ва жаҳон ҳамжамиятида миллат обрўсини оширишдаги, фуқаролар тинчлиги ва умуммиллий тотувликни мустаҳкамлашдаги, маданий қадриятларни сақлаш ва ривожлантиришдаги буюк хизматлари учун ва туғилган кунининг 60 йиллиги муносабати билан Ўзбекистон Республикаси Президенти И. А. Каримовни "Амир Темур" ордени билан мукофотлаш тўғрисида қарор қабул қилдилар.

Мустақил Ўзбекистон Республикаси давлатининг вужудга келишида ва унинг халқаро нуфузини мустаҳкамлашдаги буюк хизматлари учун Ўзбекистон Республикаси Президенти И. А. Каримовга "Ўзбекистон белгиси" кўкрак нишони берилди.

Депутатлар Э. Воҳидов, А. Ғуломмаҳмудов, Н. Иброҳимов, М. Эгамова ва С. Усмонов Ўзбекистон Президентини мукофотлар билан табрикладилар. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов сессия якунида сўзга чиқди.

Биринчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ўнинчи сессияси шу билан ўз ишини тугаллади.

ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ТАРАҚҚИЁТИ — ТЎКИН ҲАЁТ МАНБАИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг Олий Мажлис X сессиясида сўзлаган нутқи

Ҳурматли депутатлар!

Авваламбор, сиз, халқ ноибларини бу муҳташам сарой — мамлакатимиз Олий Мажлисининг янги биносида муборакбод этишга ижозат бергайсизлар.

Мен ишонаман: мана шу кўзни қувонтирадиган сарой, содда тил билан айтганда, халқ ноибларининг уйи барпо этилиши, ишга туширилиши, унинг гўзаллиги ва салобати, миллий шакли ва замонавийлиги Олий Мажлисимизнинг фаолиятини, иш самарасини, давлатимизнинг халқаро майдондаги обрў-эътиборини, қадр-қимматини янги босқичга кўтариб, Ўзбекистонимизнинг бетакрор рамзи тариқасида тарихга киради.

Менинг тилагим: илоҳим пойтахтимизнинг марказида қад кўтарган ҳашаматли иншоотимиз эл-юртимизга қутбарака берсин, мустақиллигимизни янада мустаҳкам қилсин, халқимизнинг фаровон ва ёруғ келажаги йўлида раҳнамо бўлсин. Мана шу бинони қурган инсонлар ҳеч қачон кам бўлмасин.

Муҳтарам депутатлар!

Қадрли меҳмонлар!

Азиз дўстлар!

Олий Мажлис X сессияси кун тартибига, бошқа муҳим масалалар билан бир қаторда, улкан сиёсий, иқтисодий ва ижтимоий аҳамиятга эга бўлган — **қишлоқ хўжалигида бозор ислоҳотларини кескин чуқурлаштириш муаммосини ечиш масаласи ҳам киритилган.**

Бугун қишлоқ хўжалигини ислоҳ қилишга алоҳида эътибор бераётганимиз албатта бежиз эмас.

Бу нима билан боғлиқ?

Аввало, бугунги кунда қишлоқ хўжалигининг иқтисодиётимиздаги, ҳаётимиздаги ўрни шуни тақозо этмоқда. Ҳозир аграр тармоқ ялпи ички маҳсулотнинг тўртдан бир қисмини ишлаб чиқармоқда. Мамлакатимиз ишлаб чиқариш ва интеллектуал салоҳиятининг ярмидан ортиғи муайян тарзда бевосита қишлоқ хўжалиги билан боғлиқ. Қишлоқ хўжалик маҳсулоти мамлакатга валюта тушумларининг 55 фоиздан ортиғини таъминлайдиган муҳим экспорт манбаларидан бири ҳисобланади. **Бу — масаланинг иқтисодий жиҳати.**

Ижтимоий соҳада эса — мамлакатнинг қишлоқ жойларида истиқомат қиладиган аҳолиси катта қисмининг, балки бутун республика аҳлининг турмуш даражаси, унинг моддий фаровонлиги қишлоқ хўжалигидаги ишларнинг аҳволига, уни ривожлантиришнинг тезкорлиги ва самарадорлигига боғлиқ.

Энг муҳими, бу — муаммонинг сиёсий жиҳатидир. Бугун биз шуни тобора чуқур англаб етяпмизки, жамиятимизнинг умуман янгиланиши, демократик жараёнларнинг ривожланиши кўп жиҳатдан қишлоқ хўжалигида ислоҳотлар нечоғли самарали кечаётгани, қишлоқ ҳаётининг барча жабҳаларига нечоғли чуқур кириб бораётгани билан боғлиқ.

Шу боис мустақиллигимизнинг биринчи кунларидан бошлабоқ биз қишлоқ хўжалигини ислоҳ қилишга жиддий эътибор қаратдик.

Кейинги йилларда бу соҳада амалга оширилган ишлар ҳақида ҳисобот берар эканмиз:

Биринчидан, қишлоқда аграр ва иқтисодий муносабатларни ислоҳ қилишнинг ҳуқуқий асослари барпо бўлаётгани ҳақида гапиришимиз лозим. Мустақилликнинг дастлабки йилларида қабул қилинган «Ер тўғрисида»ги, «Кооперация тўғрисида»ги, «Ижара тўғрисида»ги, «Деҳқон хўжаликлари тўғрисида»ги ва бошқа бир қатор қонун ва ҳужжатлар, Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари, ҳукумат қарорлари қишлоқда янги ҳуқуқий муносабатларни жорий этиш, кўп укладли иқтисодиётни шакллантириш, тадбиркорликни, фермер ва шахсий томорқа хўжаликларини ривожлантириш имконини яратди.

Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқаришнинг ижтимоий таркиби тубдан ўзгарди. Унда нодавлат секторнинг улуши 98 фоизга етди.

Ҳозирги вақтда қишлоқ хўжалигида 1374 та жамоа, 99 та ижара хўжалиги, 51 та акционерлик жамияти, 20 мингдан ортиқ мустақил фермер хўжаликлари, 526 та шахсий чорвачилик фермаси ва 3 миллионга яқин шахсий томорқа хўжалиги фаолият кўрсатмоқда.

Иккинчидан, қишлоқда хўжалик юритиш механизмининг мутлақо янги асослари, қишлоқ хўжалигини молиявий таъминлаш ва суғурталаш, ишлаб чиқарилган маҳсулот ва қишлоққа берилган қишлоқ хўжалик техникаси, ёқилғи, минерал ўғитлар учун ўзаро ҳисоб-китобларнинг янги тизими ишлаб чиқилди ва жорий қилинди. Қишлоқ хўжалиги корхоналарининг иқтисодий мустақиллиги кенгайди. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини сотиб олишда шартномавий нархлар тизими кенг қўллана бошлади.

Учинчидан, қишлоқ хўжалигида ташкилий-таркибий ўзгаришлар амалга оширилди, бу соҳани бошқаришнинг тамойиллари ва тизими ўзгармоқда. Қишлоқ ва сув хўжалигини бошқаришнинг таркибини такомиллаштириш, уларнинг ўзаро ҳамжиҳатликда ишлашини таъминлаш мақсадида ягона Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги ташкил этилди. Қишлоқ корхоналарига агросервис хизмати кўрсатиш ва уларнинг моддий-техник таъминотини таъминлаш тизими такомиллашмоқда. Шу мақсадда машина-трактор парклари тармоғи вужудга келтирилди.

Қишлоқда бозор инфратузилмасининг дастлабки кўринишлари намоён бўла бошлади. Ихтисослаштирилган тижорат банклари — «Пахтабанк», «Ғаллабанк», «Мевасабзавотбанк», «Тадбиркорбанк», «Туронбанк», «Заминбанк» Ипотека банки тузилди. Улар фермер хўжаликлари ва кичик корхоналарга хизмат қилмоқда. Қишлоқ корхоналарини табиий офатлардан ва уларнинг ўз шериклари билан муносабатларини суғурта қилувчи «Ўзагросуғурта» компанияси тузилди.

Тўртинчидан, қишлоқ хўжалигининг ўзида сезиларли даражада таркибий ўзгаришлар амалга оширилди. Умумиттифоқ меҳнат тақсимоти деб аталган ва эски тоталитар тузумдан мерос қолган пахта яккаҳокимлигига барҳам берилди.

Ғалла мустақиллигига эришишнинг асослари яратилди. Кейинги уч йилнинг ўзида ғалла майдонлари, биринчи навбатда, буғдой экиладиган ерлар 300 минг гектардан зиёд ошди. Бу эса бизга 2,9 миллион тонна ёки 1994 йилдагидан 1,7 марта кўп дон етиштириш имконини берди. Натижада озиқ-овқат учун республикага дон импорт қилиш 6 баробар қисқарди.

Илгари мамлакатга четдан олиб келинадиган картошка, қанд лавлаги ва бошқа қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини экиш анча кўпайди.

Бешинчидан, республика ер фондини ривожлантириш ва кўпайтиришга, ернинг ҳосилдорлигини оширишга алоҳида аҳамият берилди. Ҳар йили 15-25 минг гектар янги суғориладиган ерлар ўзлаштирилди ва 40-50 минг гектар аввалдан фойдаланиб келинган ерларнинг мелиоратив ҳолати яхшиланди.

Бир сўз билан айтганда, мустақиллик йиллари давомида қишлоқ хўжалигини ислоҳ қилиш ва ривожлантириш борасида кўрилган чора-тадбирлар бу устувор тармоқда сезиларли натижаларга эришиш имконини берди.

Шу йиллар мобайнида қишлоқ хўжалиги барқарор ривожланди. Бу йил ҳам самарали бўлди. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ҳажми ўтган йил даражасидан 7 фоиз ортиқ бўлиши кутилмоқда. Мураккаб об-ҳаво шароити, қайта экишга мажбур бўлинганига қарамасдан, бу йил қарийб 3,7 миллион тонна пахта хомашёси, 2,9 миллион тонна ғалла, шу жумладан, 2,7 миллион тонна буғдой ҳосили тайёрланди.

Мана шу юксак минбардан туриб мамлакатимиз мустақиллиги ва иқтисодиётини мустаҳкамлаш, халқимизнинг фаровонлигини ошириш йўлида фидокорона меҳнат қилаётган барча қишлоқ меҳнаткашларига самимий миннатдорлигимни изҳор этишга ижозат бергайсизлар.

Шу билан бирга, эришилган натижаларга қарамасдан, қишлоқ хўжалигида ўтказилаётган ислоҳотларнинг бориши, чуқурлашуви ва самарадорлиги бизни қониқтира олмайди. Очиқ тан олишимиз керак: қишлоқ хўжалигини тубдан ислоҳ қилиш билан боғлиқ кўплаб муҳим омил ва имкониятлар ҳали ишга солинмаган.

Аввало, қишлоқ хўжалигини ислоҳ қилишнинг асосий мақсади — **қишлоқда ҳақиқий мулкдорларни, мулк эгаларини шакллантириш йўли билан ерга, мулкка, меҳнатга муносабатни ўзгартиришга ҳали эришилгани йўқ.**

Иккинчидан, бозор механизми ва омиллари ҳали қишлоқда ўз ривожини тополмаяпти. Кўплаб қишлоқ хўжалик корхоналарида хўжалик юритиш шаклларини — ишлаб чиқаришни ташкил этиш, меҳнатни рағбатлантириш, ички хўжалик иқтисодий муносабатларининг усул ва йўлларини ўзгартиришда юзакичиликка ва расмиятчиликка йўл қўйилмоқда.

Бу биринчи навбатда қишлоқ меҳнаткашларининг ўз меҳнати натижаларидан, унинг самарадорлигини оширишдан манфаатдорлиги ва рағбатлантирилишида кўринади. Қишлоқ хўжалигида хўжалик юритишнинг серхаражат механизми ҳамон устунлик қилмоқда. Бу ишлаб чиқаришда, маҳсулот таннархида номутаносибликни келтириб чиқараётир. Моддий харажатлар билан ишлаб чиқариш натижаларида ҳаддан ташқари катта фарқ бўлишига олиб келмоқда.

Учинчидан, бошқарувнинг эски усулларидан ҳали ҳам воз кечилгани йўқ. Маҳаллий бошқарув органларининг қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришига аралашуви давом этмоқда. Қишлоқ товар ишлаб чиқарувчиларининг иқтисодий ва технологик мустақиллиги йўлига сунъий тўсиқлар қўйилмоқда.

Тўртинчидан, ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилашга, уруғчилик ва чорвачиликда наслчилик муаммоларига етарли эътибор берилмаётир. Қишлоқ хўжалиги экинларини парваришлашда агротехника талаблари бузилмоқда. Уруғчиликнинг ўз ҳолига ташлаб қўйилгани пахта, дон ва бошқа экинлар ҳосилдорлигини ошириш имконини бермаётир.

Бешинчидан, кўплаб хўжаликларнинг молиявий аҳволи ўта қониқарсизлигича қолмоқда.

Юқорида айтилганларни умумлаштириб ва қишлоқ хў-

(Давоми 2-бетда).

ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ТАРАҚҚИЁТИ — ТЎКИН ҲАЁТ МАНБАИ

(Давоми. Боши 1-бетда).

жалигидаги ишлар аҳволини танқидий кўз билан баҳолаб, шуни очиқ тан олишимиз керакки, қишлоқ хўжалигини ислоҳ қилишнинг ҳозирги босқичида қишлоқда хўжалик юритишнинг заиф жиҳатлари кўриниб қолди. Бу биринчи галда деҳқоннинг ерга, мулкка, ишлаб чиқарилган маҳсулотга ва даромадга эгалик қилишининг ҳуқуқий асосларига тегишлидир. Шу муносабат билан «Ер тўғрисида»ги, «Мулк тўғрисида»ги, «Ижара тўғрисида»ги, «Кооперация тўғрисида»ги, «Хўжалик жамиятлари ва бирлашмалари тўғрисида»ги, «Деҳқон хўжаликлари тўғрисида»ги ва бошқа қонун ҳужжатларининг айрим қоидаларини қайта кўриб чиқиш зарур. Бугун янги шароит ва талабларга жавоб берадиган меъёрий ва ҳуқуқий ҳужжатларнинг йўқлиги қишлоқда ислоҳотларни ва ўзгаришларни янада чуқурлаштиришга тўсқинлик қилмоқда.

Бошқача айтганда, қишлоқ хўжалигини ислоҳ қилиш амалиёти ва мақсадларидан унинг ҳуқуқий асосини такомиллаштириш жараёни ортда қолмоқда.

Ҳам ҳуқуқий ва юридик асослар нуқтаи назаридан, ҳам амалий иқтисодий чоратадбирлар белгилаш нуқтаи назаридан бу ҳолни пухта кўриб чиқиш, унинг таъсирли ечимларини топиш бугуннинг муҳим вазифаси бўлиб турибди. Барча амалдаги қонун ва меъёрий ҳужжатларни қайта кўриб чиқиш ва уларга сезиларли қўшимча ва ўзгартишлар киритиш зарурати туғилмоқда. Бошқа масалалар, айниқса, ердан фойдаланиш масаласи бўйича янги қонунлар, энг аввало Ер Кодексини қабул қилиш лозим.

Бир сўз билан айтганда, қишлоқ хўжалигини ислоҳ қилиш бўйича яқин йилларга мўлжалланган аниқ мақсадли дастур қабул қилиш даркор.

Ҳурматли халқ депутатлари!

Иқтисодий тараққиётнинг жаҳон тажрибаси шуни кўрсатадики, аграр тармоқнинг жадал ўсиши мамлакатда умумий иқтисодиётнинг ўсиши учун асосий омиллардан бири бўлиб хизмат қилади. Шунинг учун олис истиқболда мамлакатимизнинг бутун иқтисодиёти барқарор ва узлуксиз ривожланиши учун макроиқтисодий кўрсаткичлар мувозанатида қишлоқ хўжалигининг ўрнига алоҳида эътибор беришимиз лозим.

Маълумки, АҚШ, Япония, Франция, Буюк Британия, Жанубий Корея ва бошқа иқтисодий тараққий этган мамлакатларда қишлоқ хўжалигида банд бўлганлар улуши меҳнатга қобилиятли аҳолининг 5-7 фоизидан ортмайди. Бизда бу кўрсаткич 40 фоиздан ортиқдир.

Қишлоқ жойларида истиқомат қилувчилар улуши эса 60 фоизни ташкил этади.

Масаланинг яна бир жиҳати шундаки, уларда қишлоқ хўжалиги мамлакат миллий бойлигини шакллантиришда ва ишлаб чиқариш ҳамда аҳолини қишлоқ хўжалик маҳсулотлари билан таъминлашда асосий ўрин тутибгина қолмай, экспортнинг, айниқса, озиқ-овқат маҳсулотларини экспорт қилишнинг энг муҳим қисми ҳисобланади.

Қуйидаги мисолга эътиборингизни қаратмоқчиман. Голландияда бевосита қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришида меҳнатга қобилиятли аҳолининг 4 фоизигина ишлайди. Бу давлатнинг ҳудуди ва аҳолиси Ўзбекистон билан солиштирганда бир неча баробар кам. Табиий шароити эса қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқариш учун анчагина ноқулай. Шунга қарамасдан, бу мўъжазгина мамлакат қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини экспорт қилиш бўйича дунёда 2-3-ўринларда туради. Экспортнинг йиллик ҳажми тахминан 35 миллиард долларни ташкил этади.

Тўпланган жаҳон тажрибаси ва қишлоқ хўжалигидаги ишлар аҳволини танқидий нуқтаи назардан таҳлил этайлик. Бугунги шароит аҳоли бандлиги, қишлоқдаги ортиқча меҳнат ресурсларини бўшатиш ва уларни иқтисодиётнинг бозор муносабатлари тақозосига кўра ўзгартирилган турлари ва тармоқларига жалб қилиш, улардан самарали фойдаланиш масалаларини қайта кўриб чиқишни талаб этади.

Қишлоқ хўжалигидан бўшатилган ортиқча ишчи кучларини қайси хизмат турларига жалб этиш мумкин ё бизнинг мамлакатимиз шароитида бундай соҳалар жуда кўп. Бу — автомобилсозлик каби индустриянинг янги соҳалари. Бу — машинасозлик, нефть-газ саноати. Бу — халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариш тармоқлари. Бу — қишлоқ хўжалик хомашёсини қайта ишлаш билан шуғулланадиган тармоқлардир.

Лекин, энг асосийси — бу хизмат кўрсатиш тармоғидир. Шўро давридаги сунъий схемаларга асосланган, яъни иқтисодиётни моддий ва номоддий ишлаб чиқаришга ажратиш каби эски қолиплардан воз кечиш вақти етди.

У зарар келтирадиган мўрт тузилма бўлиб, унда хизмат кўрсатиш соҳаларига муносиб ўрин ажратилмас эди. Бозор иқтисодиёти ва бозор муносабатлари ҳаётимизга қанчалик кенг ва чуқур кириб борар экан, бу соҳалар шунча кўп ишчи кучи ва мутахассисни талаб этаверади.

Яна иқтисодий ривожланган мамлакатлар тажрибасига мурожаат этишга тўғри келади. Уларда хизмат кўрсатиш соҳаларида ишлаётганлар улуши иқтисодиётда банд аҳолининг 55-70 фоизини ташкил этади. Айни вақтда бизда, ўтмиш сарқитлари сақланиб келаётганлиги сабабли, бу кўрсаткич 10-15 фоизга боради, холос.

Кўпчиликни ташкил этадиган қишлоқ аҳолиси бутун аҳолига таклиф қилинаётган хизматларнинг 20 фоизидангина фойдаланмоқда. Бугунги кунда шаҳарда истиқомат қилувчи одам деҳқонга нисбатан, олти марта кўп хизмат турларидан баҳраманд бўлади. Жорий йилда республикада ҳар бир кишига ўртача 2 минг сўмлик хизмат кўрсатилган. Бу кўрсаткич шаҳарларда 4300 сўмни, қишлоқларда эса бор-йўғи 700 сўмни ташкил этади.

Шу адолатданми? Бундай ҳол билан муроса қилиб бўладими?

Бугунги кунда қишлоқ инфратузилмасини ривожлантиришда маиший хизмат билан бир қаторда, банк ва суғурта ташкилотлари, харид қиладиган улгуржи савдо бозорлари, фермер ва деҳқон хўжаликларини таъминлайдиган дўкон ва фирмаларнинг ўрни катта бўлиши зарур.

Муҳтарам халқ ноиблари!

Келинг, яна бир карра чуқур ўйлаб кўрайлик: қишлоқ хўжалигида мавжуд аҳволни нима ҳисобидан ўзгартириш, уни бозор иқтисодиёти талабларига мос келадиган, замонавий юксак технологияга асосланган ва юқори самарали соҳага айлантиришимиз мумкин.

Ўзбекистонни қишлоқ хўжалиги тараққий топган, лекин табиий шароити таҳминан бир хил бўлган бошқа давлатлар билан қиёсласак, шундай қатъий хулосага келиш мумкин: Ўзбекистонда аграр тармоқ ҳосилдорлигини ошириш имкониятлари ниҳоятда каттадир.

Бизда бу борада очиқ кўринib турган имкониятлар кўп. Улар жаҳонда белгиланган ва кенг қўлланилаётган агротехник меъёрларга, қоидаларга амал қилишни, деҳқончилик маданияти ва қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришини оқилона ташкил этишни талаб этади, холос.

Содда қилиб айтганда, қишлоқ хўжалигида тартиб ўрнатиш, қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши билан экинларни парваришлашнинг энг оддий қоида ва технология меъёрларига амал қилиш вақти етди.

Гап нима ҳақда кетмоқда?

Биринчидан, шуни яхши биламизки, тупроқ ҳосилдорлигини сақламасдан, уни оширмасдан, ерга ўз вақтида ишлов бермасдан туриб, ер тирик вужуд сифатида талаб қиладиган барча зарур тадбирларни амалга оширмасдан яхши натижаларга эришиб бўлмайди. Бусиз қишлоқ хўжалиги экинларидан узлуксиз юқори ҳосил олиш мумкин эмас.

Бироқ кейинги 10-15 йил мобайнида ерларнинг ҳосилдорлиги сезиларли даражада пасайиши, унинг чарчаши, мелиоратив ҳолати ёмонлашган ва шўрланган майдонларнинг кўпайиш ҳоллари вужудга келди. Бундай майдонлар суғориладиган ер фондининг ярмидан кўпроғини ташкил этади. Бу йўл қўйиб бўлмайдиган ҳолдир. Айниқса, ер асосий миллий бойлик бўлган, халқ фаровонлигининг асосий манбаи бўлган Ўзбекистонда бу масала ниҳоятда муҳим аҳамият касб этади.

Шу билан бирга, ернинг ҳажми чегаралганганини, сув етишмаслиги туфайли қишлоқ хўжалик оборотига қўшимча майдонларни қўшиш имконияти чекланганини ҳам унутмаслигимиз керак.

Суғориш тармоғидан фойдаланиш ва уни бошқариш механизмида ҳам сезиларли ўзгаришлар рўй бергани йўқ. Йиллар давомида коллектор тармоқлари тозаланмайди, катта-катта майдонларда дренажлар ишдан чиққан. Сувга ҳамон эски тизим давридагидек хўжасизларча, боқимандалик муносабатида бўлинмоқда. Шунинг учун сув ресурсларини бошқаришда бозор механизмларини дадиллик билан жорий этиш юзасидан кескин чоралар кўриш лозим. **Биз аста-секин сувдан пул тўлаш орқали фойдаланишга ўтишимиз лозим.** Сувдан тежамкорлик билан фойдаланиш технологияси — томчилаб суғориш, суғоришнинг ноанъанавий усулларидан фойдаланишни кенг жорий этиш, шунингдек, ўтказилаётган агротехник тадбирларнинг сифатини яхшилашга эришиш лозим.

Тайёрланган Ер Кодексида барча хўжалик юритувчи субъектларни, биринчи навбатда қишлоқ товар ишлаб чиқарувчиларини тупроқ ҳосилдорлигини ошириш, ер ресурсларидан аниқ мақсадли ва самарали фойдаланиш борасидаги талабларни бажариш масъулиятини қайд этиш зарур. Ердан фойдаланувчилар ва ер эгаларининг ер фондини сақлашдаги масъулияти оширилиши даркор.

Иккинчидан, селекция ишларини ташкил этишни тубдан яхшилаш керак. Яхши уруғ яхши ҳосил бериши ҳаммамизга маълум.

Бироқ, узоқ йиллар мобайнида кўплаб хўжалик, туман ва вилоятларда пахта, дон ва бошқа қишлоқ хўжалиги экинлари экишда қайта ишланмаган, тайёрланмаган ва ҳосилдорлиги паст уруғ навларидан фойдаланиб келинди.

Натижада пахта ҳосилдорлиги 1991 йил билан таққосланганда 30,7 центнердан 23,8 центнерга тушиб қолди. Ҳосилдорликнинг пасайиши картошкачилик ва сабзавотчиликда ҳам кузатилмоқда. Бунинг асосий сабаби селекция ва уруғчилик муаммоларига бўлган эътиборнинг пасайганлигида деб биламан. Шу масала билан бевосита шуғулланиши лозим бўлган хўжалик ва муассасаларнинг ҳамма бўғинларида ана шу камчиликка йўл қўйилмоқда.

Уруғчилик билан шуғулланувчи хўжаликларнинг фаолияти ҳам сифат жиҳатидан замон талабларига жавоб бермайди. Сотувга таклиф этилаётган уруғ кўпинча навнинг тозалиги ва униб чиқиши жиҳатидан стандарт талабларига мос келмайди. Аралаш навларни, истеъмол учун тайёрланган донни экиш орқали етиштирилган маҳсулотнинг технологик сифати пасайишига, ҳосилдорликнинг паст бўлишига, ишлаб чиқариш харажатларининг ортиб кетишига сабаб бўлган ҳолларни тасдиқловчи кўплаб далиллар мавжуд.

Жуда кўп мисоллар, айниқса Андижон вилоятида ҳаммага маълум ҳақиқатни тасдиқламоқда. Бу шундан иборатки, юқори ҳосил берадиган уруғни тўғри танлаш ҳисобидан, қўшимча харажатларсиз, ҳосилдорликни Ўзбекистон шароитида энг камида 20-40 фоиз ошириш мумкин.

Шу боис бутун селекция ишларини яхшилаш, қишлоқ хўжалиги экинларининг юқори ҳосил берадиган, тезпишар, касалликка чидамли районлашган навларини яратиш ва кенг қўллаш биринчи даражали аҳамиятга молик вазифа қилиб қўйилмоқда. Айниқса, пахта ва ғалла етиштиришда ҳар бир ҳудуднинг тупроқ-иқлим шароитини ҳисобга олиш муҳим вазифадир.

Ривожланган мамлакатлардан ибрат олиб, физиология, генетика, селекция соҳасида фундаментал тадқиқотларни кенгайтириш ва чуқурлаштириш, бу ишга давлат ёрдамини мунтазам йўлга қўйиш, селекция ишининг жаҳон тажрибасидан кенг фойдаланиш лозим.

Учинчидан, ҳар бир экин ўз табиатига мос равишда тегишли агротехнологияга амал қилишни талаб этади. Бу тупроқни вақтида тайёрлашни ҳам ўз ичига олади. Бунга сифатли, тегишли равишда тайёрланган, юқори ҳосил берадиган уруғни белгиланган муддатларда экиш, ерга зарур миқдорда ва мутаносиб равишда минерал моддалар ва ўғитлар солиш, ўз вақтида суғориш ҳам киради. Бунда ўтоқ ва чопиқ қилишни, пахтачиликда эса дефолацияни ҳам вақтида ўтказишнинг аҳамияти бениҳоя катта. Энг муҳими, катта меҳнат эвазига етиштирилган ҳосилни қисқа муддатларда ва нобуд қилмасдан йиғиштириб олиш ҳам улкан аҳамият касб этади.

Ота-боболаримиздан қолган мақолларни ёддан биламиз, аммо, минг афсуски, уларга ҳаётимизда камдан-кам эътибор берамиз. **«Ер ҳайдасанг куз ҳайда, куз ҳайдамасанг юз ҳайда»,** — деган нақлга-ҳикматга нима учун риоя қилмаймиз?

Ахир ер узоқ кечикиш билан, баъзида янги йилнинг январ-март ойларида ҳайдалса, тупроққа етарли миқдорда минерал ва маҳаллий ўғитлар солинмаса, юқори ҳосил ҳақида қандай гап бўлиши мумкин? Айниқса, экинларни суғоришни ташкил этишда кўп нуқсонларга йўл қўйилмоқда. Меҳнатнинг яхши ташкил этилмагани тупроқ ҳосилдор қатламларининг эрозияга учрашига, камёб сувнинг ортиқча сарфланишига сабаб бўлмоқда.

Тўртинчи масала — қишлоқ хўжалигини механизациялаш ва химиялаш муаммоларидир.

Кейинги йилларда пахтани машина ёрдамида териш ҳажми кескин пасайиб кетгани ҳам кишини ташвишлантиради. Агар 1992—93 йилларда машиналар билан ҳосилнинг 40 фоизга яқини териб олинган бўлса, бу кўрсаткич 1996 йилда 6, бу йил эса 4 фоизга тушиб қолди. Республика бўйича 75 туман хўжаликларида, Бухоро, Фарғона вилоятларида эса амалда ялпи пахта ҳосили қўл кучи билан терилди.

Кўплаб хўжалик, туман ва вилоят раҳбарлари бу аҳволни қишлоқ хўжалик техникаси етишмаслиги, уларнинг ҳаддан ташқари ишдан чиқани билан изоҳлашга уринмоқдалар. Лекин Жиззах вилоятида мавсумга тайёрланган ва янги олинган 1480 та машинадан атиги 542 таси, Сирдарё вилоятида эса 1453 агрегатдан 867 таси теримга жалб этилганини қандай изоҳлаш мумкин?

Кўп меҳнат талаб қиладиган жараёнларни, айниқса пахта теришни механизациялаштирмай туриб йиғим-терим мавсумини қисқа муддатларда ўтказиш, уни октябрь ойида тугаллаш мумкинми? Холбуки, бу бизга ерни янги мавсумга, янги ҳосилга тайёрлаб қўйиш учун имкон беради.

Республикамиз қишлоқ хўжалигини замонавий, юқори самарали қишлоқ хўжалик техникаси билан таъминлаш мақсадида 1998—2000 йилларда бу соҳанинг моддий-техника базасини янада тўлдириш ва янгилаш бўйича аниқ дастур ишлаб чиқилди ва тасдиқланди. Ҳозирнинг ўзидаёқ 633 та «Кейс» ғалла ўриш комбайни, 544 та «Магнум» ҳайдов трактори сотиб олинди. Қишлоқ хўжалиги машинасозлиги корхоналари негизида «Каминс» фирмаси двигателлари билан ишлайдиган тракторлар, «Кейс» фирмасининг ҳайдов ва пахта териш машиналарини, «Марал» озуқа йиғиш комбайнларини, шунингдек, плуглар, ғалла экадиган сеялкалар ва бошқа қишлоқ хўжалик техникасини биргаликда ишлаб чиқариш йўлга қўйилди.

Дастурда кўрсатилган тадбирларни белгиланган муддатларда сўзсиз бажариш лозим. Қишлоққа зарур техника воситаларини етказиб бериш, уларга эҳтиёткорона ва тежамкорлик билан муносабатда бўлишни ташкил этиш энг муҳим вазифалардан биридир.

Маълумки, қишлоқ хўжалик корхоналарига агротехник хизмат кўрсатишни яхшилаш, қишлоқ хўжалиги техникасидан фойдаланиш самарасини ошириш мақсадида, республикада машина-трактор парклари тузилди. Бугунги кунда бу парклларда барча ҳайдов тракторларининг 43 фоизи, дон ва шоли ўриш комбайнларининг 48 фоизи, шунингдек, 122 мингдан ортиқ турли техника воситалари жамланган. Улар бугунги кунда ер ҳайдаш бўйича 60 фоиз, ғалла йиғиб олиш бўйича 55 фоиз ишларни бажармоқда. Лекин ҳозирча бу парклар қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришида самарадорликни оширишга сезиларли таъсир кўрсатадиган қудратли кучга айланганича йўқ.

Шунинг учун ҳам машина-трактор парклари тизимининг фаолиятини янада такомиллаштириш талаб этилади. Рақобат муҳитини вужудга келтириш учун ҳар бир туманда бир неча хўжаликка хизмат кўрсатадиган парклар тузиш мақсадга мувофиқдир. Жумладан, давлатга қарашли бўлмаган мулк шакли асосида ҳам шундай парклар тузиш керак. Жаҳоннинг кўплаб мамлакатларида амал қилинаётган лизинг бўйича қишлоққа техника келтириш тизими ҳам ҳали етарли даражада ривож топмаяпти.

Яна бир муҳим муаммо. Ўсимликларни кимёвий ҳимоя қилиш воситалари ва минерал ўғитлардан кўр-кўрона фойдаланиш, уларни бевақт ва нотўғри ишлатиш, ортиқча сарфлаш нафақат кутилган самарани бермаяпти, аксинча, тупроқ ҳолатининг ёмонлашувига, атроф муҳитнинг ифлосланишига сабаб бўлмоқда. Одамлар соғлиғига катта зарар етказмоқда. Бундай ҳолларнинг олдини олиш учун қишлоқ хўжалигини зарур минерал ўғитлар, ўсимликларни кимёвий ҳимоя қилиш воситалари билан таъминланишни нафақат тубдан ўзгартириш, балки агрохимик қоидаларга қатъий амал қилишда талабчанликни ошириш, уларни қўллаш маданиятини юксалтириш лозим.

Бешинчи муҳим масала, бу — деҳқон меҳнатини ташкил этишни такомиллаштириш, меҳнатнинг пировард натижалари билан боғлиқ ҳолда унинг иқтисодий рағбатлантириш омилларини кучайтиришдир.

Шуни тан олишимиз керакки, қишлоқ хўжалигида меҳнатни ташкил этиш ва унга ҳақ тўлашнинг кучли рағбатлантирувчи ва қизиқтирувчи механизмлари ва самарали тизимини ҳали вужудга келтирганимиз йўқ. Деҳқон етиштирган маҳсулотга ўз вақтида ҳақ тўлаш, ҳисоб-китоб ишларида ҳам қатор камчиликлар мавжуд. Бир сўз билан айтганда, қишлоқ хўжалигида меҳнатни ташкил қилиш тизимини тубдан ўзгартириш талаб этилади.

Азиз дўстлар!

Деҳқончилик маданиятининг замонавий тизими талаблари рўйхатини анча давом эттириш мумкин.

Ана шу барча қоида ва талабларга ҳар қандай маврифий жамиятда, ҳар қандай давлатда, ҳар қандай ижтимоий тузумда риоя қилиниши шарт. **Ҳамма гап бунинг учун қишлоқ хўжалиги билан масъулиятли одамлар, юқори малакали раҳбар ва мутахассислар, ўз мамлакатининг фаровонлиги учун қайғурадиган фидойи кишилар шуғулланиши керак.**

Бу қоидаларни бажариш учун қўшимча катта сарф-харажат талаб қилинмайди. Лекин уларга амал қилмасдан яхши ҳосил олиш ҳақида ҳам умид қилиб бўлмайди. Ҳамиша, ҳамма замонларда ҳам шундай бўлиб келган. Бироқ, минг таассуфлар бўлсинки, яққол кўриниб турган, лекин амал қилинмаётган қоидалар ҳақида қайта-қайта гапиришга тўғри келмоқда.

Ҳурматли депутатлар!

Бугун яна шундай масалалар ҳам борки, улар ҳақида қуйинмасдан гапириб бўлмайди.

Келинг, вазиятга очиқ кўз билан қарайлик. Мисол учун ўз томорқасида ҳосил етиштирган деҳқон бозор, унинг қаттиқ талаблари билан юзма-юз бўлади. У бозорда қандай маҳсулотга эҳтиёж кўплигини, нимани сотса сарфланган харажатлари қопланиб даромад келишини, ўзининг ва оиласининг эҳтиёжлари таъминланишини олдиндан билади.

Нега энди мана шу оддий механизм хўжаликлар микёсида ишламаяпти?

Бунинг сабаби шундаки, хўжаликлар бозор муносабатлари тизимида деярли ишламаяпти. Қандайдир ярим, аниқроғи — чала бозор муносабатлари вужудга келиб қолган. Уларни эски бошқарувнинг маъмурий-буйруқбозлик усуллари ва сарқитлари тўрига ўраб ташламоқда.

Давлат, хўжалик, тайёрлов, қишлоқ хўжалигининг молиявий ва таъминот ишлари билан шуғулланадиган ташкилотлар ўртасида ҳам, бевосита хўжаликлар ўртасида ҳам вужудга келаётган муносабатларнинг бутун тизимини тубдан қайта кўриб чиқиш зарур.

Кўпгина раҳбарлар онгида режали иқтисодиёт йилларида шаклланган эски ақидалар ҳамон яшаб келмоқда. У пайтда раҳбарлардан ҳосилни йиғиб олиш бўйича белгиланган план топшириқларини ҳар қандай йўл билан бўлса ҳам бажариш талаб қилинарди. Давлат қарзлар ва барча харажатлардан воз кечиб кетишини олдиндан ҳамма биларди. Муҳими, маҳсулот миқдори ва ҳажми эди, бу миқдор ниманинг эвазига келгани ҳеч кимни ташвишга солмас эди. Бу қоидани яхшилаб ўзлаштириб олган раҳбарлар қаҳрамон бўлиб гердайиб юрарди. Ҳар қандай йўл билан режани бажариш раҳбарларнинг ташкилотчилик қобилияти, уларнинг сиёсий етуклигининг асосий мезони эди.

Афсуски, бугун ҳам раҳбарлар фаолиятига ўтмишнинг ана шундай номақбул ўлчови билан ёндошмоқдамиз. Шунинг учун ҳам эски психология, баҳолашнинг эски мезонлари асосига қурилган ортиқча сарф-харажат механизми бугун ҳам ишлаб турибди. Кейинги йилларда паст рентабелли ва зарар кўраётган қишлоқ хўжалик корхоналари сони қисқариш ўрнига тобора ошиб бораётганини бошқача изоҳлаш мумкин эмас. Шунинг учун ҳам биз бугун сессияда **қишлоқ хўжалик корхоналарини санация қилиш ҳақидаги қонун лойиҳасини** кўриб чиқишга мажбур бўлмоқдамиз. Бозор муносабатлари ҳар қандай фаолият асосида энг аввало, иқтисодий фойда ётишини, ишлаб чиқариш сўзсиз равишда рентабелли бўлишини тақозо қилади.

Биз доимий равишда бу санъатни ўрганишимиз зарур. Айнан молиявий натижаларгина раҳбарнинг қобилиятини белгилайдиган мезон бўлиши керак.

Азиз ҳамюртлар!

Юқорида тилга олинган, хўжалик юритишнинг оддий бўлиб кўринган бу тамойилларини энг аввало, нимани нинг ҳисобидан амалга ошириш мумкин, деган савол туғилади.

Биринчи ва асосийси — мулкка муносабатни тубдан ўзгартириш ҳисобига йўлга қўйилиши лозим.

Бу ўринда ерга эгалик масаласи энг муҳим масала бўлиб қолади.

Ерга эгалик қилиш масаласида, шу жумладан, ерни хусусий мулк қилиб беришда жаҳон тажрибасидан ўрганишимиз ўринлидир. Ривожланган мамлакатлар қишлоқ хўжалигида эришилган барча муваффақиятларни аввалambор ерни асраб-авайлаш, ерга эгалик муносабатини тиклаш ҳисобидан изоҳлаш мумкин. Ҳақиқатдан ҳам, хусусий мулкчиликдан афзалроқ ва самаралироқ шаклни ҳали ҳеч ким ўйлаб топгани йўқ.

Жаҳон тажрибасини таҳлил қилар эканмиз, бутун дунёда бўлганидек, аввало бу ўринда гап қандай ер ҳақида ва ерга эгалик муносабатининг шакли тўғрисида кетаётганини тушуниб олишимиз керак.

Ерга эгалик тушунчасининг ўзи анча кенг бўлиб, у ердан қандай мақсадда фойдаланишга қараб ўзгариб туради. Алоҳида ер участкалари — шаҳарлардаги ер, коммуникациялар ўтган ер, корхоналар жойлашган ер, томорқа ва қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштириладиган ер тушунчаларини аниқ ажратиб олиш зарур.

Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришида фойдаланилмайдиган ерларга келсак, бизда аллақачондан бери уларга эгалик қилиш ва фойдаланиш ҳуқуқи мавжуд. Ерларни қурилишлари билан сотиш, ерни шахсий қурилиш учун кимошди савдосида сотиш, ерга эгалик ҳуқуқини сотиш ва бошқа ишлар қонунчилик асосида йўлга қўйилган ҳамда кенг амалга оширилмоқда.

Шу билан бирга, давлатимизнинг умумий ҳайдаладиган сувли ер майдони 4 миллион 300 минг гектарни ташкил қиладиган бўлса, бугун унинг тахминан 650 минг гектари, яъни 15 фоизи аҳолига хусусий томорқа сифатида берилган. Агарки фермер ва деҳқон хўжаликларига ажратилган ер майдонини ҳам ҳисобга олганда, бу рақам бугунги кунда 1 миллион гектардан ошади.

Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариши учун мўлжалланган ер ҳақида алоҳида тўхталиб ўтиш зарур. Бу борада турли мамлакатлар ўртасида жиддий тафовутлар мавжудлигини кўрамиз. Бу тафовутлар қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштириладиган ерларни сотиш ва сотиб олишга тўла ҳуқуқ берилишидан тортиб, ернинг бутунлай давлат ихтиёрида бўлишини ўз ичига олади. Буни Исроил ва Янги Зеландия мисолида яққол кўриш мумкин.

Давлатнинг ерга эгалиги анча юқори ўрин тутадиган мамлакатлар бор. Голландия, Бельгия, Дания, Австралия сингари мамлакатлар шулар жумласига киради. Бу мамлакатларда қишлоқ хўжалиги жуда юксак даражада ривожланган бўлиб, улкан экспорт салоҳиятига ҳам эга.

Иқтисодий тараққий этган кўпгина мамлакатларда ерга эгалик қонунчилик томонидан қаттиқ чеклаб қўйилган ҳамда давлат томонидан бошқарилади. Бу мамлакатларда тегишли давлат органларининг махсус рухсатисиз ерни сотиш, сотиб олиш, ҳадя қилиш, алмашиш, ижарага бериш мумкин эмас. Ер участкасининг номақбул тарзда бўлиниб кетиши оқибатида қишлоқ хўжалик корхонасининг касодга учраш хавфи туғилса, ундай ҳолларда ер билан боғлиқ барча битимлар тақиқланади.

Қишлоқ хўжалигига оид махсус билимга, маълум иш тажрибасига эга бўлмаган ва бошқа тегишли талабларга жавоб беролмайдиган кишиларнинг ер сотиб олиши тақиқлаб қўйилган. Давлат ерга қўйилган нарх устидан назорат қилиб туради. Бошқа сўз билан айтганда, **ривожланган мамлакатларда ерга эгалик бошқа ҳар қандай мулк эгалигидан кескин фарқ қилади ҳамда турли шарт ва омиллар билан чегаралаб қўйилган.**

Мамлакатимиз шароитида қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини амалга оширишнинг ўзига хос хусусияти ерга эгалик қилиш, қишлоқ хўжалиги ерларининг эркин савдоси борасида янада қаттиқроқ талаб ва чекланишларни тақозо этади. Буни қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариш шарт-шароитлари бир хил бўлган мамлакатлар тажрибаси тасдиқлабгина қолмай, ўз тарихимиз ҳам шундай қилишга ўргатади.

Бу ўринда қандай омиллар ҳал қилувчи ўрин тутади?

Энг аввало, деҳқончиликнинг суғориш, сувдан фойдаланиш иши билан мустаҳкам алоқасини айтиб ўтиш лозим. Суғориладиган ерларда ердан шахсий фойдаланишни жорий этиш хўжаликлараро ягона ирригация тизими билан зиддиятга олиб келади. Шунинг учун қадимда ҳам ҳосилдор ерлар ва суғориш тармоқлари тўла равишда мулк қилиб бериб қўйилмаган, давлатга тобе бўлган. Бу мусулмончилик урф-одатларига мос келган. Бу одат бўйича ерга эгалик қилиш ва ундан фойдаланиш ҳуқуқи маълум шартлар билан чегаралаб қўйилган ҳамда ерга ишлов бериш ва ирригация тармоқларини яхши ҳолатда сақлаш мажбурий бўлган.

Ер хусусий шахсларга «мамлакат ери» деб аталган тартиб асосида ижарага берилган. Бунинг учун хазинага ҳосилнинг бешдан бир қисмидан тортиб ярмигача бўлган миқдорда маълум ижара ҳақи тўланган. Бу ерни бўлиш ҳам, ҳадя қилиш ҳам, васият қилиб қолдириш ҳам мумкин бўлмаган. Фақат ўғил отаси фойдаланган ердан шартли равишда фойдалана олган. Буларнинг барчаси яқин ўтмишда Ўрта Осиёда ҳам ерга тўла эгалик қилиш ҳуқуқи мавжуд бўлмаганидан далолат беради. Лекин у Европа ва Америкадаги ерга эгалик қилиш тушунчасидан фарқ қилади.

Иккинчи муҳим омил — бу қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришини ташкил этиш ва ихтисослаштириш билан боғлиқ жиҳатдир. Пахта ва ғалла сингари ғоят муҳим товар маҳсулотларни айрим кишиларга мансуб кичкина майдонларда, алоҳида кишилар меҳнати билан, ҳатто юксак механизацияни ишлатиб ҳам етиштириб бўлмайди. Бу ҳам ерни хусусийлаштиришни жорий этиш имкониятини сезиларли даражада чеклайди.

Сабзавот ва полиз экинлари, чорвачилик, боғдорчилик маҳсулотларини етиштиришда эса вазият ўзгача. Бундай маҳсулотларни етиштиришни хусусий шахслар ихтиёрига бериш мумкин.

Хулоса шуки, бизнинг деҳқончилигимиз асосан пахта ва ғалла етиштиришга ихтисослашмоқда. Бу иш аксарият суғориладиган ерларда амалга оширилади. Бу жараён хўжаликлараро суғориш тармоқлари орқали сув билан таъминланади. Шунинг ўзи ҳам бизнинг шароитимизда бундай ерлар сотиш ва сотиб олиш объекти бўлиши мумкин эмаслигини тасдиқлайди.

Акс ҳолда бу кескин ижтимоий ва иқтисодий муаммоларни туғдириши мумкин. Яъни жамиятнинг кескин равишда қутбларга бўлиниб кетиши, ер ҳамда сувдан фойдаланиш заминида кескин ижтимоий зиддиятлар рўй бериши, ирригация тармоқлари ҳолатининг ёмонлашуви ва бошқа салбий ҳолатларни келтириб чиқариши мумкин.

Лекин шу билан бирга, ердан фойдаланишнинг бугунги мавжуд механизми ҳам талабга мутлақо жавоб бермайди. Чунки бунда инсон мулк объекти — ердан амалда ажратиб қўйилган. Чунки деҳқон бу ердаги ўз оғир меҳнати маҳсулининг ўз мулки эканини ҳис этмайди. У қилган меҳнати билан олган даромади ўртасида бевосита алоқа кўрмайди. Совет тузумидан қолган, ҳар бир киши умумхалқ мулкининг эгасидир, деган сохта гаплар аслида пуч шиордангина иборат эди. Буларнинг барчаси қишлоқ хўжалигида мулк муносабатларини ҳамда шу асосда меҳнатни ташкил этишни тубдан кўриб чиқишни тақозо қилади.

Энг муҳим масала — мулк масаласи ҳал қилинмасдан туриб меҳнатни ташкил этишнинг ҳар қандай мукаммал тизими ҳам самара бермайди, муваффақият қозонмайди. Буни барчамиз яхши англаб олишимиз даркор.

Биз бундай зиддиятли ҳолатдан чиқишнинг қандай йўлларини кўрмоқдамиз? **Бу — қишлоқда пайчилик муносабатларини ривожлантиришдир.** Жаҳондаги кўпгина давлатларда, шунингдек, мамлакатимизда амалга оширилаётган аграр ислоҳотлар тажрибаси ана шу хулосани тасдиқлайди.

Қишлоқ хўжалик корхоналарини мулк пайчилиги асосида қайта ташкил этиш қандайдир мавҳум назарий кўриниш эмас. Ишнинг бу шакли 26 та хўжаликда синовдан ўтказилди ҳамда ўзининг афзаллигини намоён қилди. Мисол учун, Қашқадарё вилоятининг Ш. Рашидов номидаги, Сурхондарё вилоятининг Н. Муродов номидаги ёпиқ турдаги акциядорлик жамиятлари, Қорақалпоғистон Республикасидаги «Кўкдарё» жамияти 1996 йилни 22 миллиондан 33 миллион сўмгача фойда билан якунлади. Йил якунларига кўра пай эгалари ўзларига тегишли пай учун муайян миқдорда дивиденд олди.

Қашқадарё вилоятининг кўпгина хўжаликлари бу мулкчилик шаклининг устунлигини кўриб, пайчилик муносабатларига ўтиш истагини билдирдилар. Бундай хўжаликлар сони бу йил 2 тадан 17 тага етди. Яна 27 та хўжалик 1998 йилда шу йўлдан бориш ниятида.

Мулк муносабатларини вужудга келтириш бундай шаклининг моҳияти ва афзаллиги нимада? Ер хўжалик аъзолари ўртасида тақсимланади, аммо ҳеч кимга уни сотиш-сотиб олиш ҳуқуқи берилмайди. **Ер ва хўжаликнинг бошқа мулки натурал ҳолатда эмас, қиймат шаклида, яъни хўжалик активи ҳисобга олинган ҳолда тақсимланади.** Ерни мулкдорлар, хўжалик аъзолари ўртасида тақсимлаш хўжаликнинг бутун жамоаси қабул қилган қарор асосида амалга оширилади. Бунда мулкни бўлиб бериш турли минтақаларда маҳаллий шароитдан келиб чиққан ҳолда турлича амалга оширилиши мумкин. Муҳими, ўзбошимчалик, қариндош-уруғчилик иллатларига йўл қўймасликдир.

Бу борадаги барча тадбирлар қонун ва белгиланган меъёрлар асосида амалга оширилиши керак.

Хўжаликнинг ҳар бир аъзосига сертификат, яъни унга мулкнинг маълум қисмига ҳамда хўжалик оладиган умумий даромаднинг

ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ТАРАҚҚИЁТИ — ТЎКИН ҲАЁТ МАНБАИ

(Давоми. Боши 1,2-бетларда).

нинг қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши жараёнида иштирок этишининг энг самарали шакли бўлиб, у шахсий манфаатни умумоила манфаати билан уйғунлаштириш имконини яратади.

Ҳозирги пайтда хўжакўрсинга эмас, ҳақиқатан ҳам оилавий пудрат муносабатлари жорий этилган кўпгина хўжаликларда меҳнатни ташкил этишнинг бу шакли қўшимча харажатларсиз меҳнат унумдорлигини ошириш, маҳсулот ишлаб чиқаришга кетган харажатнинг пасайиши, даромаднинг ошишини таъминламоқда.

Пудрат бошқа шакллардан шуниси билан фарқ қиладики, ижарачилар ернинг вақтинча эгаси бўлган ҳолда етиштирган маҳсулоти ва ўз меҳнати натижасининг тўлақонли эгаси бўлади. Пудрат муносабатларининг иқтисодий механизми унча мураккаб эмас. Унинг кучи ва оддий меҳнаткашлар учун жозибаси ҳам мана шунда.

Оилавий пудрат муносабатлари жамоа хўжалиги бошқаруви билан ҳар бир алоҳида оила бошлиғи ўртасида тузилган шартнома асосида юритилиши керак. Бу ҳужжат икки ҳуқуқий субъект сифатида томонлар — хўжалик бошқаруви ва оила бошлиғининг орасида барча ҳуқуқий муносабатларни акс эттириши лозим.

Шу жумладан, **шартномада кўрсатилган маҳсулотни ишлаб чиқариш, унинг сифати, нархи ва олинадиган даромад мужассам бўлиши шарт.**

Демак, оилавий пудратнинг моҳияти деҳқонларнинг маҳсулот ишлаб чиқаришни, ҳосилдорликни кўпайтириш, маҳсулотнинг харидоргир бўлиши, харажатларни камайтиришдан манфаатдорлигини оширадиган кучли рағбатдан иборат. Шундагина сунъий тенглаштиришга барҳам бериш имконияти пайдо бўлади. Шунингдек, ҳар бир ходимнинг ўзига топширилган ишга нисбатан маҳсулияти ошади. Бир сўз билан айтганда, оилавий ҳаётни ташкил этиш билан ишлаб чиқаришни ташкил этишни бирлаштириш фақатгина ижобий натижа бериб, кўп ҳолларда ижтимоий муаммоларни ҳал этади.

Буларнинг барчасини умумлаштирадиган бўлсак, айнан **пай ва пайчилик муносабатларининг оила пудратига асосланган меҳнатни ташкил этиш билан уйғунлашуви қишлоқда мулк муаммоларини ҳал қилишнинг энг мақбул йўлидир.**

Азиз дўстлар!

Ерга пайчилик асосида жамоа бўлиб эгалик қилиш билан қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришини пудрат шаклида ташкил этишни уйғунлаштириш хўжалик корхоналарини тузиш шакли ва мақоми, тамойиллари ва механизмини бутунлай қайтадан кўриб чиқишни талаб этади. Бу қишлоқда ҳақиқий ширкатчиликни қайта барпо этишни, жамоа хўжаликларини ташкил этишда йўл қўйилаётган оғишлар ва бузилишларга барҳам беришни талаб қилади.

Бугунги жамоа хўжаликлари, афсуски, кўп ҳолларда илгариги давлат қишлоқ хўжалиги корхоналари — совхозлар тажрибаси ва мафкурасини сақлаб қолган. Шу туфайли ҳам улар ўз моҳият-эътиборига кўра жамоа хўжалиги тамойилларига кўп жиҳатдан мос эмас.

Кўпгина хўжаликларда ҳисоб-китоб ишлари бузилган ва чалкаштириб юборилган. Ҳисоб-китобда тартиб ўрнатмасдан туриб бутун қишлоқ хўжалигида ҳам тартиб ўрнатиб бўлмайди.

Бу — маълум ҳақиқат.

Бироқ, энг салбий оқибат кўпгина хўжалик раҳбарлари онгида мустаҳкам ўрнашиб олган боқимандалик кайфияти — эски колхозлар ва совхозлар замонидан қолган сарқитдир. Бунинг натижаси ўлароқ, аксарият қишлоқ хўжалиги ходимлари ўз меҳнати натижасига бефарқ қарайдиган бўлиб қолган.

Энди бир зум «колхоз», «совхоз» деган сўзларнинг, атамаларнинг маъно-мазмунини чақиб кўрайлик. Халқимиз шунчалик соддаки, моҳиятан Шарқ табиатига мутлақо тўғри келмайдиган бегона сўзларга ҳам ўрганиб қолган.

Ёдингизда бўлса, ҳар бир вилоятда камида йигирмата Ленин номли колхоз, камида ўттизта Ленин номли совхоз бўларди. Бирор ўнта Карл Маркс ва Фридрих Энгельс колхозлари ва совхозлари... Крупская, Куйбишев, Калинин, Ворошилов ва бошқа большавойларнинг номлари ҳам қишлоқларимизда жуда кенг расм эди.

Ҳар кечқурун райкомнинг секретари раислар ва директорларни кабинетига тўплаб, бир кунлик «сводка»нинг сўроғини бошларди: «ҳов, сен, Ленин, тур ўрнингдан, бугун нега икки фоиз кам пахта тердинг?» «Крупская, нега бугун сутинг кам?»,«Маркс билан Энгельсни бугуноқ ишдан олиб ташлаш керак», «анави Ворошилов чучварани хом санаб юрибди» ва ҳоказо ва ҳоказолар.

Бугунги ёшлар ишонмаслиги мумкин, лекин биз шундай воқеаларни кўрганмиз ва эшитганмиз.

Ўзи аслида «колхоз» — «коллективное хозяйство» дегани, «совхоз» — «советское хозяйство» дегани. Иккиси ҳам — советлар замонидан қолган сарқит тушунчалар. Бундай тушунчалар бизнинг бугунги ҳаётимизга, миллий ғуруримизга тўғри келмайди.

Бугунги кунда хўжаликни маърифий дунёда қабул қилинган бутунлай янги асосларда ташкил этиш зарур. Назаримда, пайчилик асосида қайта ташкил этилган корхоналарга уларнинг мазмун-моҳиятига мос янги — **қишлоқ хўжалик ширкати** деган ном бериш маъқул бўларди. Чунки, у ширкат аъзоларини кўнгиллилик ва муайян шартлар асосида бирлаштиради.

Шу тариқа биз қишлоқ хўжалигини қайта ислоҳ қилишнинг уч шаклига эга бўламиз:

Биринчиси — пай шакли бўлиб, деҳқоннинг ерга, мулкка, бутун жамоа олган даромаднинг бир қисмига эгалик ҳуқуқини мустаҳкамлайди.

Иккинчиси — оилавий пудрат бўлиб, у ҳар бир ходим меҳнат харажатини унинг даромади билан, бинобарин, оиланинг моддий фаровонлиги билан боғлашга имкон беради, хўжалик ичида меҳнатни ташкил этишнинг асоси бўлиб хизмат қилади.

Учинчиси — қишлоқ хўжалиги ширкати бўлиб, у қишлоқ хўжалик корхонаси барпо этишнинг ҳар бир деҳқон, ҳар бир ходим манфаатининг бутун жамоа манфаати билан уйғунлигини таъминлайдиган энг самарали ташкилий ҳуқуқий шакли ҳисобланади.

Ширкатнинг ҳар бир аъзоси унинг мустаҳкамланишидан, жамғармалар барпо этилишидан бир хил манфаатдор бўлиши лозим.

Шу жамғармалар ҳисобидан қишлоқ ижтимоий инфратузилмаси шаклланади, тупроқнинг ҳосилдорлиги таъминланади, мелиоратив ишлар амалга оширилади.

Ҳурматли халқ депутатлари!

Қишлоқ хўжалигида иқтисодий ислоҳотларни чуқурлаштириш бўйича амалга оширилаётган тадбирлар орасида **деҳқон (фермер) ва шахсий ёрдамчи хўжаликларни янада ривожлантириш масаласи** алоҳида эътиборга лойиқдир. Тажриба уларнинг қишлоқда ҳақиқий мулкдорлар синфини барпо этишдаги энг самарали шакллардан бири эканини кўрсатмоқда.

Бироқ хўжалик ичидаги ўзаро муносабатларнинг номукаммаллиги, маҳаллий раҳбарларнинг деҳқон хўжалиги муаммоларига бефарқлиги ишга халақит бермоқда. Янги ташкил этилган кўпгина фермер хўжаликлари бозор шароитида ишлаш тажрибаси йўқлиги туфайли ўзлари дуч келган муаммоларни мустақил равишда ҳал этолмай фаолиятини тўхтатишга мажбур бўлмоқда.

Албатта, буни бозор дейдилар. Бозор шароитида кучлироқ, тажрибалироқ шахслар ютади. Бу — муаммонинг бир томони.

Бироқ, иккинчи томонда, фермер ва шахсий ёрдамчи хўжаликлар фаолиятининг ҳуқуқий ва меъёрий асосини мукаммалаштиришни талаб қиладиган бошқа муаммо ҳам бор. «Деҳқон хўжалиги тўғрисида»ги қонуннинг қоидаларини чуқур ва танқидий баҳолаб, унга фермерларни мансабдорлар зўравонлигидан ҳимоя қиладиган, ерни 50 йил муддат билан ижарага олиш, хўжаликни узоқ давр мобайнида ривожлантиришнинг бизнес режаларини тузиш кафолатини берадиган ўзгартишлар киритиш лозим.

Мен деҳқон хўжаликлари эгалари ерни асраб-авайлаб, унга ўз вақтида ва сифатли ишлов бериб, барча агротехник талабларга риоя қилишига аминман. Чунки, бу ер уларнинг фаровонлиги ва тўкин ҳаётининг манбаидир.

Хўжалик ичидаги ўзаро муносабатлар ва деҳқон хўжаликларининг қишлоқ хўжалиги корхоналари билан ҳисоб-китоблари, тайёрловчилар, қайта ишловчилар ва сотувчи ташкилотлар билан шартнома муносабатлари тизими ҳам тубдан такомиллаштиришга муҳтож.

Фермерлар ва ердан хусусий фойдаланувчилар манфаатларини ҳимоя қилиш, уларни амалий қўллаб-қувватлаш мақсадида ташкил этилган шахсий ёрдамчи ва деҳқон хўжаликлари уюшмасининг ўрни ҳам кўзга ташланмаяпти. Уларнинг фаолиятини ташкил этиш ва бошқариш тизимини ҳам жиддий қайта кўриб чиқиш лозим.

Яна бир муҳим муаммо.

Қишлоқ хўжалигини ривожлантириш ва мустаҳкамлаш кейинчалик қишлоқ хўжалик маҳсулотини қайта ишлаш қувватларини янада ўстириш билан мустаҳкам тарзда боғлиқдир.

Ички эҳтиёж жуда катта, маҳсулотни қайта ишлаш, қуритиш ва сақлашда ўз анъаналарига эга бўлган республикамизда меванинг атиги 18 фоизи, сабзавотнинг 35 фоизи, узумнинг 67 фоизигина қайта ишланаётгани бизни, қониқтирмайди.

Айни пайтда консерва корхоналарининг ишлаб чиқариш қувватидан атиги 40 фоиз, қандолат маҳсулотлари ишлаб чиқариш қувватидан 26 фоиз, сут саноати қувватидан 35 фоиз, гўшт саноати қувватидан эса 25 фоизгина фойдаланилмоқда. Ишлаб чиқарилаётган кўпгина озиқ-овқат маҳсулотларининг сифати ва тури рақобат шартларига ҳамда харидорлар талабига жавоб бера олмайди.

Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини сақлаш технологияси жуда орқада қолгани туфайли ҳар йили картошка, томат, карам, лавлаги, сабзи ҳамда бошқа сабзавот ва меваларнинг 20-40 фоизи исроф бўлмоқда.

Биз **«ишлаб чиқариш — қайта ишлаш — сотиш»** деган ягона занжирда ишлаб, бу занжирда банд бўлганларнинг манфаатини ҳисобга олишни ўрганишимиз зарур.

Жаҳон бозорини ўзлаштириш кўп жиҳатдан қишлоқ хўжалиги маҳсулотининг кўриниши билан боғлиқ. Бунда маҳсулотни навларга ажратиш, ўраш, қадоқлаш ва унинг айниқса, тез бузиладиган турларини истеъмолчига ўз вақтида етказиб бериш назарда тутилмоқда.

Озиқ-овқат маҳсулотини қайта ишлашга хорижий сармояларни кенг жалб этиш, қўшма корхоналар ташкил қилиш, улар орқали жаҳон бозорига чиқиш зарур.

Қишлоқ хўжалиги хомашёсини қайта ишлаш ва тайёр озиқ-овқат маҳсулотларини ишлаб чиқариш бўйича ихчам технология билан жиҳозланган кичик ва ўрта корхоналарни барпо этишга алоҳида эътибор бериш лозим.

Азиз дўстлар!

Биз ҳаммамиз риоя қилишимиз лозим бўлган оддий бир ҳақиқат бор. Қишлоқда **ривожланган инфратузилмани** барпо этсаккина, қишлоқ хўжалигида кескин ўзгаришлар юз бериши мумкин.

Қишлоқ аҳолисини тоза ичимлик сув ва газ билан таъминлаш дастури изчил амалга оширилаётгани туфайли кейинги йилларда аҳолини марказлашган ҳолда ичимлик суви билан таъминлаш 55 фоиздан 64 фоизга кўпайди. Республика бўйича аҳолини газ билан таъминлаш 44,6 фоиздан 67,1 фоизга, шу жумладан, қишлоқда 19,3 фоиздан 53,6 фоизга ошди.

Бу муҳим муаммо доимо диққат марказимизда туриши шарт.

Бу ерда аҳолини газ ва ичимлик сув билан таъминлашда яхши натижаларга эришаётган туманларнинг раҳбарларига, шу ишга бош-қош бўлган мутасаддиларга миннатдорлик билдириш, мақтов сўзларини айтиш жоиздир. Масалан, аҳолини ичимлик сув билан таъминлаш даражаси Қоровулбозор туманида 100 фоизни, Ангор, Зарбдор, Нишон, Мингбулоқ, Тойлоқ, Боёвут, Кўнғирот, Қибрай, Олтиариқ туманларида эса 85-95 фоизни ташкил этади. Бу, мазкур туманларда одамларнинг оғирини енгил қилиш, муносиб турмуш шароити яратиб бериш борасида қилинаётган саъй-ҳаракатлар натижасидир. Табиий газ билан таъминлаш кўрсаткичларини олсак, бу иш Қоровулбозор туманида 100 фоиз, Кўнғиротда 99,4, Пахтачида 98, Сирдарё туманида 95,2, Пахтакор туманида 89,8, Ангорда 86, Навоий туманида 84,9, Бўз туманида эса 81,5 фоиз қилиб адо этилган.

Шу билан бир қаторда айрим туман ва қишлоқларда бу борадаги аҳвол чидаб бўлмайдиган даражада аянчли экани кўзга ташланади. Хусусан, ичимлик сув билан таъминлаш Навбаҳор туманида 24 фоиз, Марҳаматда 26,3, Учқудуқда 26,5, Қоракўлда 27,5, Қўшкўпирда 27,6, Томдида 28, Янгиариқда 35,3, Урганч туманида 37, Уйчида 42,5, Қўшработда эса 49,1 фоизни ташкил этади. Ёки Қашқадарё вилояти мамлакатимизни 96 фоиз табиий газ билан таъминлагани ҳолда, Чироқчи тумани бор-йўғи 9,9 фоиз газлаштирилганини қандай изоҳлаш мумкин? Сурхондарё вилоятининг Олтинсой, Самарқанд вилоятининг Қўшработ туманларида эса бу кўрсаткич ундан ҳам паст. Пахтаобод тумани аҳолиси 17,4, Учқўрғон 18,7, Навбаҳор 27,2, Бўка 29,8, Фурқат тумани эса 44,5 фоиз газ билан таъминланган, холос.

Бу мисоллардан вилоят, туман ҳокимлари, мазкур ишга бевосита мутасадди раҳбарлар тегишли хулоса чиқаришлари, ўз фаолиятларини танқидий баҳолаб, зарур чора-тадбирларни кўришлари даркор.

Кейинги йилларда қишлоқнинг ижтимоий қиёфаси ўзгарди. Кўпгина турар-жой бинолари қурилди, умумтаълим мактаблари, қишлоқ тиббиёт пунктлари барпо этилмоқда. Биз бундан кейин ҳам қишлоқда ижтимоий инфратузилмани ривожлантиришга алоҳида эътибор беришимиз, қишлоқ аҳолисини турмуш шароити бўйича шаҳар аҳолисидан қолишмайдиган даражага етказишга ҳаракат қилишимиз лозим. Қишлоқни янгилаш бўйича ижтимоий дастурларни амалга ошириш барча даражадаги ижроия органларининг асосий вазифаси бўлибгина қолмай, депутатларимизнинг ҳам доимий диққат марказида бўладиган фаолият соҳасига айланиши лозим.

Азиз дўстларим, ватандошларим!

Олдимизда қийин ва машаққатли иш турибди. Эски қолипларни бузиш, қишлоқ хўжалигини замонавий, юксак самара берадиган соҳага айлантириш, деҳқонлар ҳаётини эса бахтли ва фаровон қилиш учун жуда кўп ишлаш талаб этилади.

Мустақил ҳаётимизнинг ҳар бир куни, ҳар бир йили жамиятимиз, давлатимизнинг куч-қудратини ошириш, янги имкониятларини очиш билан бирга, диёримизда яшаётган ҳар бир инсоннинг дунёқараши ва иймон-эътиқодини юксалтиришга асос бўлмоқда.

Бу биз учун энг катта куч, энг катта салоҳиятдир. Иродаси бақувват, иймон-эътиқоди бутун, ўзининг кучи ва эртанги кунига ишонган одамлар билан ҳар қандай оғир муаммоларни ҳал қилиш мумкинлиги шубҳасиздир.

Муқаддас каломларда **«Сендан ҳаракат — мендан баракат»** дейилади.

Иншооллоҳ, Оила йили, деб эълон қилинган 1998 йилда биз бир ёқадан бош чиқариб, меҳр-оқибатли бўлиб, юртимизни янада обод қилиш учун ўзимизни аямасдан ишласак, Олло таоло биздан ўз барокотини аямайди, деб тилак билдиришга руҳсат бергайсизлар.

Ҳаммангизга янги йил арафасида тинчлик-омонлик, бахт-саодат тилайман.

Golden Wing

ЎЗБЕКИСТОН-ТУРКИЯ ҚЎШМА КОРХОНАСИ

Ўзбекистон Республикаси бутун ўзбек халқини

Янги - 1998 йил билан

самимий қутлайди, Янги йилда барчага бахт-саодат, равнақ ҳамда фаровонлик

тилайди!

Ўзбекистон Республикаси, Тошкент вилояти, Бўстонлиқ тумани Озодбош шаҳарчаси Очиқ акциядорлик жамияти
Тел.: (271) 32394, 32397
Факс: (271) 32398

KONMEAT

«КОНМИТ» Ўзбек-Англия қўшма корхонаси Ўзбекистон Республикаси халқини кириб келаётган

Янги 1998 йил билан

қизғин ва чин юракдан

табриклайди

Янги йилда Ўзбекистоннинг ҳар бир фуқароси ва оиласига улкан бахт, дўстлик ва муҳаббат, тинчлик ва аҳиллик, моддий фаровонлик, барча юксак орзу-ниятларнинг ижобати, меҳнатсевар ва истеъдодли халқ ва мамлакатнинг гуллаб-яшнаши учун амалга оширилаётган тарихий ижтимоий-иқтисодий ислоҳотлар йўлидаги меҳнат ва ижодий фаолиятларида янгидан-янги зафарлар тилаймиз!

«КОНМИТ» ҚЎШМА КОРХОНАСИ

Ўзбекистон Республикаси, 702180, Ғазалкент, Заводской кўчаси, 48 уй.
Тел.: 8 (37174) 21 420, 8 (371) 136 37 56
Факс: 8 (37174) 21 620

Шаҳрур — Рамазон муборак!

Муқаддас ва табаррук

АССАЛОМУ АЛАЙКУМ, муҳтарам юртдошлар! Аллоҳнинг каромати, мустақиллик шарофати ила мана, бир неча йилдирки, она-Ватанимиздаги барча мўмин-мусулмонлар дини исломда алоҳида муқаддас ва шарофатли ҳисобланган кунларга доҳил бўлмоқдалар. Хусусан, рўза ойи ҳам ана шундай саналардан биридир. Бир неча кундан сўнг яъни 31 декабрдан эътиборан моҳи рамазон бошланади. Шу муносабат билан Тошкент вилояти бош имом-ҳатиби, ҳазрат Орифхожи ЙЎЛДОШЕВ таҳририятимизга ташриф буюрдилар.

— "Тошкент ҳақиқати"га хуш келибсиз! Кириб келаётган рамазони шариф билан Сизни ҳам, вилоятимиздаги қавмларингизни ҳам аввалдан табриклаймиз.

— Ташаккур!

— Ҳурматли бош имом-хатиб, умуман рамазон ойи, хусусан, рўза тутмоғлиқ мавзусида ҳар қанча гапирсак ҳам озлик қилади. Лекин, такрорлаш — илм онаси, деганларидек, шаҳрур-рамазон, ас-савм кунлари тўғрисида муҳтасар фикр билдирсангиз?

— Жуда тўғри... Бисмиллаҳир роҳманир роҳийм. Аммо баъд, аввало, шуни айтиш лозимки, рўза тутмоқлиғ ҳар бир муслим, ақлли, болиғ инсон учун фарзи айндир яъни Аллоҳ таоло томонидан буюрилган бир беқиёс амали солиҳ демакдир. Рўза рамазон ойи давомида Аллоҳ субҳанаҳуга тоатни дилга жо қилиб, субҳдан қуёш ботгунга қадар таомдан, ичимликдан ва жимоъдан тийилиб, тутилади. Рўза тутишнинг хосияти, савоби баниодам маънавияти ва саломатлиги учун ўта фойда эканлиги ҳақида алломалар томонидан беадад ҳикматлар айтилган. Қолаверса, ҳозирги замон тиббиёти ҳам сўнгги йилларда бу аҳкомларнинг ўта нафли эканлигини тасдиқламоқда. Рўзадор киши ўттиз кун давомида тоатибодатда бўлади, гуноҳ ишлардан ўзини тияди, атрофидаги биродарлари учун жон нисор қилади, макруҳ ишларга қўл урмайди. Шу тариқа аҳли ислом ҳам иймонан, ҳам жисмонан, ҳам вужудан покланиш йўлига киради.

— Демак, рўза тутмоқликни миллий қадриятларимиз сирасига киритсак бўлар экан-да...

— Шубҳасиз. Иншооллоҳ, Ўзбекистонимиз мустақилликка эришганидан сўнг ҳурматли Президентимиз Ислом Каримов раҳнамолигида ана шундай саодатли кунларга мушарраф бўлдик. Виждон эркинлиги, диний эътиқодларга кенг йўл очиб берилди. Йўлбошчимиз улуғ бир иноят билан "Ота-боболаримиз эътиқод қилиб келган ислом динининг инсон ва унинг оиласи ҳаётидаги, одоб-ахлоқ ва хайр-саҳоват ишидаги аҳамиятини юқори кўтариш давлатимизнинг дунёвий йўлдан ривожланиши ҳамда виждон эркинлиги билан уйғун тарзда қўшилиб кетмоқда" деб таъкидладилар. Бу мамлакатимиздаги барча аҳли мўминларнинг асрий орзу-тилакларининг амалий ижобати бўлди, десак айни ҳақиқатни айтган бўламиз.

— Гоҳо, айрим юртдошларимиз нима учун баайни мазкур рамазон ойида рўза тутилади, деб сўраб қолишади...

— Рўза ойи биргина воқеа билангина ўта табаррук ва муқаддас бўлиб қолган. Зеро, Қуръони карим худди мана шу ойда пайғамбаримиз Муҳаммад мустафо саллоллоҳу алайҳи вассалламга нозил бўла бошлаган. Шу боис "Бақара", "Нисоъ" ва бошқа қатор сураларда мусулмонлар учун рўза тутмоқлик фарз деб буюрилган. Жумладан, "Бақара" сурасининг 182-оятида Аллоҳ Таоло "Э, иймон келтирувчи мусулмонлар, илгариги уммат-ларга фарз қилинганидек, сизларга ҳам рўза тутмоқлик фарз қилинди. Маълум муддат рўза деб белгиланди" деб марҳамат қилади. Шу алфозда бир ой мобайнида рўза тутмоқлик фарзга яъни Аллоҳ томонидан буюрилган амалга айланди.

— Ҳурматли хазрат, дилингизда яна қандай айтадиган гапларингиз, Янги йил арафасида билдирадиган истакларингиз бор?

— Билдирганда қандоқ. Масалан, мен яқинда Эски қовунчи жомеъ масжидига келган бир гуруҳ кишилар билан мулоқотда бўлиб қолдим. Саксон-тўқсон ёшлар атрофидаги Миролим Мирқосимов, Маҳамадхўжа Тўрахўжаев, Холмирза Тошкенбоев сингари отахонлар мамлакатимизда олиб борилаётган оқилона ички ва ташқи сиёсатдан, амалга оширилаётган ислоҳотлардан, бунёдкорлик ишларидан, Президентимиз ва ҳукуматимизнинг улкан саъй-ҳаракатларидан ўта рози эканликларини изҳор этишди. Уларнинг фикр-мулоҳазаларини маъқуллаган, намозга келган бутун аҳли жамоа йўлбошчимиз Ислом Каримов ва ҳукуматимиз шаънига ажиб бир илтижолар билан дуоифотиҳалар қилдилар.

Дилимда сақлаб юрган яна бир гапни айтай. Айни пайтда жумҳуриятимизда матбуот тўртинчи ҳокимият даражасига кўтарилмоқда. Хусусан, дин ва диний масалаларни кўтариб чиқишда улар бутун халқимизга манзур ва мақбул бўладиган мақолаларни чоп этмоқдалар. Буни мен жуда катта савоб иш деб биламан. Шу боис "Тошкент ҳақиқати" рўзномаси орқали барча биродарларимизни моҳи рамазон ойининг бошланиши билан ҳамда кириб келаётган Янги йил байрами билан муборакбод этаман. Жами аҳли мўминларнинг пок ният ила қилган солиҳ аъмолларини Яратганнинг ўзи қабул айласин. Рўзанинг ибтидоси ва давомати бахайр бўлсин. Оила йилида хонадонларимиздан файзу-баракот аримасин. Аллоҳ Таоло ҳаммамизга сиҳат-саломатлик, бахт-саодат ато қилсин. Саховатли ва бунёдкорлик ишларимизда омад ёр бўлаверсин!..

Суҳбатдош Раҳимберди УМАРОВ.

РЎЗА ТУТИШ (ОҒИЗ ЁПИШ) НИЯТИ

Бисмиллаҳир роҳманир роҳийм.
Наввайту ан асума совма шаҳри Рамазана минал фажри илал мағриби, ҳолисан лиллаҳи таоло. Аллоҳу акбар *(Аллоҳ таоло учун ихлосим бирла рамазон ойининг рўзасини субҳдан кун ботгунча тутмоқликни ният қилдим. Аллоҳу акбар).*

Декабрь Январь	Рамазон кунлари	Ҳафта кунлари	Саҳарлик тугаши	Ифтор вақти
31	1	Чоршанба	6.09	17.04
1	2	Пайшанба	6.08	17.05
2	3	Жума	6.08	17.05
3	4	Шанба	6.07	17.06
4	5	Якшанба	6.06	17.07
5	6	Душанба	6.06	17.08
6	7	Сешанба	6.06	17.09
7	8	Чоршанба	6.05	17.10
8	9	Пайшанба	6.05	17.11
9	10	Жума	6.04	17.12
10	11	Шанба	6.04	17.13
11	12	Якшанба	6.03	17.14
12	13	Душанба	6.03	17.15
13	14	Сешанба	6.02	17.16
14	15	Чоршанба	6.01	17.17
15	16	Пайшанба	6.01	17.19
16	17	Жума	6.00	17.21
17	18	Шанба	5.59	17.22
18	19	Якшанба	5.58	17.23
19	20	Душанба	5.58	17.24
20	21	Сешанба	5.57	17.25
21	22	Чоршанба	5.56	17.26
22	23	Пайшанба	5.55	17.27
23	24	Жума	5.54	17.28
24	25	Шанба	5.53	17.30
25	26	Якшанба	5.52	17.31
26	27	Душанба	5.51	17.32
27	28	Сешанба	5.50	17.33
28	29	Чоршанба	5.48	17.35
29	30	Пайшанба	5.47	17.37

ИФТОРЛИК (ОҒИЗ ОЧИШ) НИЯТИ

Аллоҳумма лака сумту ва бика аманту ва алайка таваккалту ва алā ризқика афтарту, фағфирли ё, Ғаффору ма қаддамту ва ма аҳхарту бироҳматика йа арҳамар роҳимин *(Эй, бор Худоё, ушбу рўзамни фақат Сенинг учун тутдим ва Сенга иймон келтирдим ва Сенга таваккал қилдим ва Сенинг берган ризқинг билан ифтор қилдим. Эй, гуноҳларни авф қилувчи Аллоҳ, менинг аввалги ва кейинги гуноҳларимни мағфират қилгил ва ярлақагил.)*

Изоҳ: оғиз ёпиш ва очиш вақтлари диний тақвимдан олинди.

*СПОРТ**СПОРТ**СПОРТ**СПОРТ*

Велоспорт

ЖАҲОН БИРИНЧИЛИГИ СОВРИНДОРЛАРИ

ЙИЛ ЯКУНЛАНИШИ арафасида Ватанимизнинг яна уч нафар спортчиси жаҳон биринчилиги мусобақасида катта зафар қучди.

Малайзиянинг Иппо шаҳрида велопойга бўйича жаҳон биринчилиги беллашувларида вилоятимиз вакили Фотима Галиулина 2 километр масофага оралиқ босқич пойгасида маррага биринчи бўлиб келди. Унинг бу катта ютуғи эвазига Ўзбекистон байроғи кўтарилиб, мадҳиямиз янгради.

Энвер Сейтметов ҳам худди шу масофага бўлган баҳсда иккинчи ўринни эгаллаб, кумуш медал соҳиби бўлди. Андрей Тўйчиев эса 4 километр масофага трек пойгасида рақибини таъқиб қилиш баҳсида кумуш медални қўлга киритди. Жаҳоннинг 34 мамлакатидан тўпланган терма жамоалар ўртасида ватандошларимиз тўртинчи ўринни эгаллашга муваффақ бўлдилар.

Футбол

ЙИЛНИНГ ЭНГ ЯХШИ МУРАББИЙЛАРИ ВА ЎЙИНЧИЛАРИ

ҲАР ЙИЛИ ўтказиладиган анъанавий сўровга кўра хайрлашаётган 1997 йилнинг энг яхши мураббийлари ва ўйинчилари маълум бўлди.

Спорт журналистлари ўртасидаги сўров-танловда МҲСК жамоаси бош мураббийси Рустам Мирсодиқов биринчи бўлди. У 60 балл (12 та биринчи, 10 та иккинчи ва 4 та учинчи ўринни) олди. "Нефтчи" жамоаси бош мураббийси Юрий Саркисян эса ғолибдан бир балл кам тўплаб, иккинчи бўлди. "Насаф" жамоаси бош мураббийси Виктор Борисов 50 балл билан учинчи ўринни эгаллади. Вилоятимизнинг "Дўстлик" жамоаси бош мураббийси ва бошлиғи Маҳмуд Раҳимов эса тўртинчи бўлди.

"Пахтакор" жамоаси дарвозабони Павель Бугало энг кўп 87 балл билан яна йилнинг энг яхши футболчиси номига сазовор бўлди. "Дўстлик" ҳужумчиси Жаъфар Ирисметов 55 балл билан иккинчи, "Нефтчи" ҳимоячиси Андрей Федоров 33 балл билан учинчи бўлди.

Об-ҳаво

РЕСПУБЛИКА об-ҳавони кузатиш бош бошқармасининг хабарига қараганда, кейинги уч-тўрт кун ичида пойтахтимиз ва Тошкент вилоятида об-ҳавонинг ўзгарувчан келиши кутилади.

Ҳарорат кечалари 5-7 даража атрофида совуқ бўлади. Кундуз кунлари эса илиқлик 6-11дан 3 даражагача пасаяди.

ДУШАНБА, 29

I

6.30 «Ассалом, Ўзбекистон!» Тонгги дам олиш дастури.
8.00—8.30 «Ҳафтанома».
*
8.30 «Дилда сен». Лирик тароналар.
8.55 «Ўзлик». Бадиий-публицистик кўрсатув.
9.20 «Ўзбектелефильм». намо-йиш этади: «Тоғлар чорлайди».
9.30 «Цирк! Цирк! Цирк!»
10.00, 14.00, 18.00 — Янгиликлар.
10.05 «Ўзбек киноси ижодкорлари».
10.35 «Кино янгиликлари».
10.50 «Еввойи оқ қушлар». Бадиий фильм.
12.15 «Оламни асранг».
12.35 «Кундуз тоғанинг қиссалари». Мультсериал.
«Ёшлик» студияси намойиш этади:
12.50 «Йўғонтепа ҳангомалари». 1-қисм.
13.40 «Газалхон ёшлигим».
14.05 — 14.50 «Йўғонтепа ҳангомалари». 2-қисм.
* * *
17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.10 «Олам ва одам».
18.30 «Билимдонлар баҳси» клуби.
18.50 «Истеъдод». Зарифбой Азизов.
19.10 «Сиҳат-саломатлик».
19.25, 19.50, 20.25, 20.55, 22.05, 24.00 — Эълонлар.
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
19.55 Биржа ва банк хабарлари.
20.10 Оқшом эртаклари.
20.30 «Ахборот».
21.00 «Сарҳисоб». Иқтисодий йил якунларига доир.
21.20 «Муҳаммадун Расулуллоҳ». «Уч фаслни ёд этиб...».
22.10 «Бастакор илҳоми».
22.50 Бокс. Ўзбекистон чемпионати. Ярим финал.
23.30 «Саҳна ҳаёти».
00.05 «Ахборот».
00.30—00.35 Ватан тимсоллари.

II

18.00 Кўрсатувлар дастури.
18.05 «Қундалик».
18.15 «Ёрилтош». Мульттўплам.
18.35 «Табиат дунёси». Сериал.
19.00 «Соғинч».
19.25, 19.50, 20.25, 20.55 — Эълонлар.
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
19.55 «Туризм ҳақида».
20.30 «Ахборот».
21.00 «Бешинчи ўлчов».
21.25 «Санта-Барбара». Телевизион бадиий фильм.
22.10 «Қундалик».
22.20 Оҳанглар ва Эълонлар.
22.30 Ретро-фильм. «Карнавал кечаси». Бадиий фильм.
24.00—00.05 «Тунингиз хайрли бўлсин!».

III

18.15 Янгиликлар.
*
Россия жамоат телевидениеси. 18.20—21.35
*
21.35 «Кругозор». Тележурнал.
*
Россия давлат телевидениеси 22.00—22.30
*
22.30 Эълонлар.
22.35 «Замонавий дизайн».
22.55 «Қайсар қизнинг қуйилиши». Бадиий фильм.
00.15—00.35 «Ахборот» (рус тилида).

IV

17.10—18.45 Туркия телевидениеси.
*
18.45 «Мультқарусель».
19.00, 22.15 Эълонлар.
19.05 «Дидар».
19.35 «Ракурс».
20.05 «Ғўзаллик ва мангулик».
20.25 «Мутаҳассис».
20.45 «Табор кўкка интилади». Бадиий фильм.
22.20 «Спорт-тайм».
22.50—23.00 «Хайрли тун!»

СЕШАНБА, 30

I

6.30 «Ассалом, Ўзбекистон!» Тонгги дам олиш дастури.
8.00—8.25 «Ахборот».
*
8.25 Республика газеталарининг шарҳи.
8.40 Болалар учун. «Тоғган топалоқ, кайфияти чоғ».
9.00 Биржа ва банк хабарлари.
9.15 «Муҳаммадун Расулуллоҳ». «Уч фаслни ёд этиб...»
10.00, 14.00, 18.00 — Янгиликлар.
10.05 Инглиз тили.
10.35 «Қутлов».
11.10 «Табассум кўчаларида». Ҳажвий кўрсатув.
12.00 «Айтишув».
12.35 «Кундуз тоғанинг қиссалари». Мультсериал.
13.05—14.00 «Ғаройиб парвоз». Янги йил арафасидаги саргузаштли видеофильм. 1-қисм.
* * *
17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.10 Болалар учун. «Омад юлдузи».
18.50 1997 йил қўшиқлари.
19.25, 19.50, 20.25, 20.55, 22.30, 23.45 — Эълонлар.
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
19.55 «Йилнинг энг яхши спортчилари».
20.10 Оқшом эртаклари.
20.30 «Ахборот».
21.00 «Рамазон нури».
21.20 Муборак Рамазон тухфаси. «Муҳаммадун Расулуллоҳ». Кўп қисмли телевизион бадиий фильм премьераси. 4-фасл. 1-қисм.
22.35 «Оталар чойхонаси».
23.25 «Ўзбекистон ва жаҳон».
23.50 «Ахборот».
00.15—00.20 Ватан тимсоллари.

II

18.00 Кўрсатувлар дастури.
18.05 «Даракчи».
18.15 «Ёрилтош». Мульттўплам.
18.35 «Нозик мўъжиза».
18.45 «Палитра».
19.10 «Услуб».
19.20 Оҳанглар ва Эълонлар.
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
19.50, 20.25, 20.55 — Эълонлар.
19.55 «Худуд».
20.30 «Ахборот».
21.00 «Тошкент гуллари».
21.25 «Болливудга нигоҳ».
21.50 «Спорт қитъаси».
22.20 «Кино, кино, кино».
22.40 «Даракчи».
22.50 Оҳанглар ва Эълонлар.
23.00 «Кинонигоҳ».
00.35—00.40 «Тунингиз хайрли бўлсин!».

III

18.15 Янгиликлар.
*
Россия жамоат телевидениеси. 7.30—9.00
* * *
18.20—21.35
*
21.35 «Нима учун қиш бўлади?» Фильм-концерт.
*
Россия давлат телевидениеси. 22.05—22.35
*
22.35 Эълонлар.
22.40 «Бахтли бўлинг!». Янги йилга бағишланган мусиқий дастур.
23.20 «Қоинот маликаси-97». (Ғўзаллик танлови).
00.10—00.30 «Ахборот» (рус тилида).

IV

17.10—18.45 Туркия телевидениеси.
*
18.45 Кўрсатувлар тартиби.
18.50 «Мультқарусель».
19.05, 22.20 Эълонлар.
19.10 «Санта-Барбара». Телевизион бадиий фильм.
19.55 «Сен ҳақингда ва сен учун».
20.10 «Мусиқий дақиқалар».
20.15 «Ўйинғоҳ».
20.45 «Мусиқий дақиқалар».
20.50 «Телефакт».
21.00 «Омад қулиб боққанда». Бадиий фильм.
22.25 «Дурдаршан».
22.55 «Хит-коллекция».
23.15—23.25 «Хайрли тун!»

ЧОРШАНБА, 31

I

4.55 Муборак Рамазон тухфаси. «Ният ҳайр, окибат ҳайр». Бадиий фильм.
6.30 «Ассалом, Ўзбекистон!» Тонгги дам олиш дастури.
8.00—8.25 «Ахборот».
*
8.25 Лирик тароналар.
8.50 Муборак Рамазон тухфаси. «Муҳаммадун Расулуллоҳ». Кўп қисмли телевизион бадиий фильм. 4-фасл. 1-қисм.
10.00, 14.00, 18.00 — Янгиликлар.
10.05 «Нима учун?».
10.35 Бокс. Ўзбекистон чемпионати. Финал.
11.20 «Кундуз тоғанинг қиссалари». Мультсериал.
11.50 «Ухшаш чеҳралар».
12.30 Спорт. Йил якунлари.
12.50 «Ғаройиб парвоз». Янги йил арафасидаги саргузаштли видеофильм. 2-қисм.
14.05 Болалар учун. «Календарнинг сўнгги варағи».
14.35—15.15 Республика бадиий жамоаларининг концерти.
* * *
17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.10 «Ен, ен арчажон!».
18.35 «Бу еруғ оламда Ватан биттадур».
18.40 «Омад ғилдираги». Телевизион ўйин.
19.25, 21.10, 22.00, 23.45 — Эълонлар.
19.30 «Йилнома» (рус тилида).
20.00 «Васият». Ҳужжатли фильм.
20.30 «Йилнома».
21.15 Муборак Рамазон тухфаси. «Муҳаммадун Расулуллоҳ». Кўп қисмли телевизион бадиий фильм премьераси. 4-фасл. 2-қисм.
22.05 «Ҳамма кўриши шарт эмас...».
23.05 «Янги йил базми».
23.50 Янги йил табриги.
00.05 «Янги йил базми».
01.35 «Туташ манзиллар».
01.50 Телевизион миниатюралар театри. «Янги йил оқшомида».
02.40—03.40 «Эстрада калейдоскопи».

II

17.25 Кўрсатувлар дастури.
17.30 «Даракчи».
17.40 Муборак Рамазон. «Одобнома».
18.00 «Катта танаффус ёҳуд Қорбобо саргузаштлари».
19.10 «Эзгу тилаклар».
19.15 Кўрсатувлар анонси.
19.25, 20.25 — Эълонлар.
19.30 «Йилнома» (рус тилида).
20.00 «Эзгу тилаклар».
20.05 «Билиб қўйган яхши».
20.20 «Эзгу тилаклар».
20.30 «Йилнома».
21.10 «Эзгу тилаклар».
21.15 «Мутойиба».
21.35 «Мусиқий камалак».
22.00 «Қундалик».
22.10 «Шаҳризода эртаги ёки «Қўнгил кўнгилга пайванд». Янги йил оқшоми.
23.00 «АРТ-клуб». Мусиқа салтанати меҳмонлари.
23.50 Янги йил табриги.
24.00 «Янги йилингиз қутлуғ бўлсин!».
00.05 «Хонадонингизда тинчлик бўлсин».
00.55 «Эзгу тилаклар».
01.00 «Шарқ дурдоналари».
01.30 «Толенома».
01.45 Чет эл эстрадаси.
02.15 Бадиий фильм.
03.30 «Янги йилингиз қутлуғ бўлсин!».

III

17.15 Янгиликлар.
17.20 «Шаҳзода ва оқ қушлар». Мультфильм. (Япония).
*
Россия жамоат телевидениеси. 7.30—9.00
* * *
18.20—02.25
*
02.25 Эълонлар.
02.30—02.35 «Янги йил билан!» Клип.

IV

17.10—18.45 Туркия телевидениеси.
*
18.45 «Ассалом, янги йил!» Мультқарусель.
19.00, 22.55 Эълонлар.
19.05 «Нишона».
19.20 «Чинор».
20.00 «Спорт-лотто».
20.10 Байрам табриклари.
20.15 Муборак рўза ойи.
20.25 «Ишингиз бароридан келсин».
20.45 «Жаҳон».
21.00 Байрам табриклари.
21.05 «Аёзим».
21.30 «Ассалом, келажак».
21.45 «Меҳр-муҳаббат билан».
22.05 «Биргаликда қўйлайлик».
22.50 Байрам табриклари.
23.00 «Байрам оғушида».
23.50 Янги йил табриги.
24.00 «Байрам оғушида».
00.40 «Театр ижодхонасида».
01.30 «Янги йилингиз муборак». Мусиқий дастур.
02.00 «Мимино». Бадиий фильм.
03.30—03.40 «Хайрли тонг!»

ПАЙШАНБА, 1

I

4.45 Муборак Рамазон тухфаси. «Ботмаган қуёш». Бадиий фильм.
6.30 «Ассалом, Ўзбекистон!» Тонгги дам олиш дастури.
8.00—8.40 «Йилнома».
*
8.40 «Даврани кенгроқ олинг». Мусиқий дастур.
9.20 Муборак Рамазон тухфаси. «Муҳаммадун Расулуллоҳ». Кўп қисмли телевизион бадиий фильм. 4-фасл. 2-қисм.
10.05 «Алпомиш авлодлари». Спорт дастури.
10.25 «Кундуз тоғанинг қиссалари». Мультсериал.
10.55 «Дўрмон ҳангомалари».
«Ёшлик» студияси намойиш этади:
11.30 «Хобби».
12.00 «Идрок».
12.20 «Эртакка ишонинг».
12.50 Болалар учун. «Янги йилим — яхши йилим».
13.20 «Ғаройиб парвоз». Янги йил арафасидаги саргузаштли видеофильм. 3-қисм.
14.35 «Ҳаёт рисоласи».
15.15 «Муҳаббат ҳақида миш-мишлар». Бадиий фильм.
16.55 «Ҳамма кўриши шарт эмас...».
*
17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.00 Мультконцерт.
18.15 «Президент арчаси».
18.45 1998 йил — Оила йили. «Оиламиз оҳанглари».
19.05 «Туташ манзиллар».
19.25, 20.25, 20.55, 22.20, 23.20 — Эълонлар.
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
19.50 «Юзма-юз».
20.10 Оқшом эртаклари.
20.30 «Ахборот».
21.00 «Олам қўшиққа тўлсин». Мусиқий дастур.
21.35 Муборак Рамазон тухфаси. «Муҳаммадун Расулуллоҳ». Кўп қисмли телевизион бадиий фильм премьераси. 4-фасл. 3-қисм.
22.25 «Уйғоқ кунлар». Кинокўрсатув.
22.50 «Кулги кечаси».
23.25 «Сомон йўли». Маърифий байрам кўрсатуви.
00.25 «Ахборот».
00.50—00.55 Ватан тимсоллари.

II

9.00 «Катта танаффус ёки Қорбобо саргузаштлари».
10.10 «Билиб қўйган яхши».
10.25 «Мутойиба».
10.45 «Мусиқий камалак».
11.10 «Шаҳризода эртаги ёки «Қўнгил кўнгилга пайванд». Янги йил оқшоми.
12.00 «АРТ-клуб». Мусиқа салтанати меҳмонлари.
12.50 «Хонадонгизда тинчлик бўлсин».
13.40 «Шарқ дурдоналари».
14.10 «Толенома».
14.25 Чет эл эстрадаси.
14.55 Бадиий фильм.
***
18.00 Кўрсатувлар дастури.
18.05 «Ёрилтош». Мультўплам.
18.15 Муборак Рамазон. «Одобнома».
18.25 Янги йил эртаклари.
18.50 «Ҳанда дўкони».
19.10 «Қатрада қуёш».
19.20 Оҳанглар ва Эълонлар.
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
19.50, 20.25, 20.55 — Эълонлар.
19.55 «Дубляжчилар даврасида».
20.30 «Ахборот».
21.00 «Иймон».
21.20 Оҳанглар ва Эълонлар.
21.30 «Гап йўқ...».
22.30 Кино жавонидан.
24.00—00.05 «Тунингиз хайрли бўлсин!».

III

17.50 Дастурнинг очилиши. Эълонлар.
17.55 «Аралаш». Болалар учун ҳажвий журнал.
*
Россия жамоат телевидениеси. 18.10—23.40
*
23.40 Эълонлар.
23.45—00.05 «Ахборот» (рус тилида).

IV

17.10—18.45 Туркия телевидениеси.
*
18.45 Дастурнинг очилиши. Люфтганза қанотларида. «Европада янги йил».
18.50 «Мультқарусель».
19.05, 23.25 Эълонлар.
19.10 Болажонлар табриги.
19.15 «Ягона осмон остида».
19.35 Янги йил табриклари.
19.40 «Ҳамшаҳарлар».
20.00 Янги йил табриклари.
20.05 Болажонлар учун янги йил совғалари.
20.35 «Луфтганза қанотларида».
20.40 «Минг бир маслаҳат».
20.55 Болажонлар табриги.
21.00 Бадиий фильм.
22.30 Янги йил табриги.
22.35 «Каталог-шоу».
23.30 «Луфтганза қанотларида».
23.35 «Эллада».
23.50 «Люфтганза қанотларида».
23.55 «Интерспорт».
00.10 Янги йил табриклари.
00.15 «Дурдаршан».
00.30 Бадиий фильм.
02.00 «Мусиқий фейерверк».
02.20 Янги йил табриги.
02.25—02.35 «Хайрли тун!»

ЖУМА, 2

I

4.55 Муборак Рамазон тухфаси. «Туташ йўллар». Бадиий фильм.
6.30 «Ассалом, Ўзбекистон!» Тонгги дам олиш дастури.
8.00—8.25 «Ахборот».
*
8.25 «Олам қўшиққа тўлсин». Мусиқий дастур.
9.00 «Ўзбектелефильм» намойиш этади: «Ҳазрати Усмон қуръони».
9.15 Муборак Рамазон тухфаси. «Муҳаммадун Расулуллоҳ». Кўп қисмли телевизион бадиий фильм. 4-фасл. 3-қисм.
10.00 Немис тили.
10.30 «Авлод». Публицистик кўрсатув.
10.55 «Кундуз тоғанинг қиссалари». Мультсериал.
11.25 «Эзгулиққа йўғрилган умр».
11.45 Болалар учун фильм. «Маринка, Янка ва қирол қасрининг сири».
13.00—13.35 «Ажаб саодат эрур».
* * *
17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.00 Янгиликлар.
18.10 «Кичкинтоймиз — гижинг-тоймиз».
18.30 «Шеър ва шуур».
18.40 «Ҳидоят сари».
19.00 Ака-ука Саидовлар қуйлайди.
19.25, 19.50, 20.25, 20.55, 22.20, 23.30 — Эълонлар.
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
19.55 «Донишнома».
20.10 Оқшом эртаклари.
20.30 «Ахборот».
21.00 «Иктисод алифбоси».
21.30 Муборак Рамазон тухфаси. «Муҳаммадун Расулуллоҳ». Кўп қисмли телевизион бадиий фильм премьераси. 4-фасл. 4-қисм.
22.25 «Сеҳрли шуъла». Кинокўрсатув.
22.45 «Қизиқчи-97».
23.35 «Ахборот».
24.00—00.05 Ватан тимсоллари.

II

9.00 «Ёрилтош». Мультўплам.
9.10 Муборак Рамазон. «Одобнома».
9.20 Янги йил эртаклари.
9.45 «Ҳанда дўкони».
10.05 «Қатрада қуёш».
10.15 «Дубляжчилар даврасида».
10.45 «Иймон».
11.05 Кино жавонидан.
12.35—13.35 «Гап йўқ...».
***
18.00 Кўрсатувлар дастури.
18.05 «Қундалик».
18.15 Муборак Рамазон. «Одобнома».
18.25 «Бугуннинг боласи».
18.45 Дилнавоз садолар.
18.50 «Яхши дам олинг».
19.05 «Хусусийлаштириш: қадам-бақадам».
19.25, 19.50, 20.25, 20.55 — Эълонлар.
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
19.55 «Олис ва яқин Ҳиндистон». Янги йил тухфаси.
20.30 «Ахборот».
21.00 «Иймон».
21.20 «Мусиқа ва ракс».
21.40 «Санта-Барбара». Телевизион бадиий фильм.
22.25 «Бокс, бокс, бокс».
22.55 «Қундалик».
23.05 Оҳанглар ва Эълонлар.
23.20 «Кинонигоҳ».
00.55—01.00 «Тунингиз хайрли бўлсин!».

III

18.15 Дастурнинг очилиши. Эълонлар.
18.20 «Қорқиз», «Қорбоболар», «Янги йил кечаси». Мульт-фильмлар.
*
Россия жамоат телевидениеси. 18.50—21.30
*
21.30 «Мусиқа ҳамма учун». Мусиқий дастур.
*
Россия давлат телевидениеси. 22.00—22.45
*
22.45 Эълонлар.
22.50 «Рам ва Лаҳхан». Бадиий фильм. (Ҳиндистон). 1-серия.
00.05—00.25 «Ахборот» (рус тилида).

IV

17.10—18.45 Туркия телевидениеси.
*
18.45 «Мультомоша».
19.00, 21.20 Эълонлар.
19.05 «Оқибат». Телесериал.
19.55 «Умид чечаклари».
20.15 «Ўтмишсиз келажак йўқ».
20.30 «Таниш ва номаълум».
20.50 «Араб эстрадаси».
21.25 «Елгиз эркак учун тузоқ». Бадиий фильм.
22.55 «Янги йилингиз қутлуғ бўлсин». Дам олиш дастури.
23.15 «Инспектор Фрост». Телесериал.
00.05—00.15 «Хайрли тун!»

ШАНБА, 3

I

4.45 Муборак Рамазон тухфаси. «Азиз Маҳмуд йўли». Бадиий фильм.
6.30 «Ассалом, Ўзбекистон!» Тонгги дам олиш дастури.
8.00—8.25 «Ахборот».
*
8.25 Республика газеталарининг шарҳи.
8.40 «Мусиқа бўстони». Телеальманах.
9.00 «Инсон — ҳаёт гултожи».
9.20 Муборак Рамазон тухфаси. «Муҳаммадун Расулуллоҳ». Кўп қисмли телевизион бадиий фильм. 4-фасл. 4-қисм.
«Ёшлик» студияси намойиш этади:
10.10 «Ёшлар ва оила».
10.30 «Ҳангома».
10.45 «Маҳорат».
11.05 Болалар учун. «Хуш келибсан, Янги йил!».
11.35 «Шоҳрўҳ» клуби.
11.55 «Ёзувчи ва замон». 1997 йил адабиёти.
12.25 «Кундуз тоғанинг қиссалари». Мультсериал.
12.55 «Турқий уруғлар». Қорлуқ.
13.10—14.35 «Алвон елканлар». Бадиий фильм.
* * *
17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.00 «Мультолам».
18.15 Мумтоз наволар.
18.35 «Мувозанат». Ахборот-таҳлилий кўрсатув.
19.00 «Ҳайрат». Бадиий-публицистик кўрсатув.
19.25, 20.25, 20.55, 22.25 — Эълонлар.
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
19.50 Оқшом эртаклари.
20.05 «Ўзбекистон янгиликлари» (инглиз тилида).
20.15 «Омонлик тилаймиз».
20.30 «Ахборот».
21.00 «Ўзбекистоннинг янги тарихи».
21.20 «Рамазон нури».
21.40 Муборак Рамазон тухфаси. «Муҳаммадун Расулуллоҳ». Кўп қисмли телевизион бадиий фильм премьераси. 4-фасл. 5-қисм.
22.30 «Ҳамоҳанг қалблар».
23.00 «Келин-куёв». Телешоу.
«Тунгу ёғду». Дам олиш дастури.
23.50 «Куй ва тасвир».
00.10 «Шарқий экспрессдаги котиллик». Бадиий фильм. 1-серия.
01.10—01.15 Тунги пойтахт таронаси.

II

9.00 Муборак Рамазон. «Одобнома».
9.10 «Бугуннинг боласи».
9.30 Дилнавоз садолар.
9.35 «Яхши дам олинг».
9.50 «Хусусийлаштириш: қадам-бақадам».
10.10 «Олис ва яқин Ҳиндистон». Янги йил тухфаси.
10.40 «Иймон».
11.00 «Мусиқа ва ракс».
11.20 «Бокс. Бокс. Бокс».
11.50 «Кинонигоҳ».
***
18.00 Кўрсатувлар дастури.
18.05 «Даракчи».
18.15 Муборак Рамазон. «Одобнома».
18.25 «Боланинг тили».
18.40 «Сувости дунёсига саёҳат».
19.00 «Таянч».
19.15 «Табиат шифохонаси».
19.25, 19.50, 20.25, 20.55 — Эълонлар.
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
19.55 «Ханда дўкони».
20.30 «Ахборот».
21.00 «Иймон».
21.20 «Даллас». Телесериал.
22.10 «Интер-футбол».
22.30 «Даракчи».
22.40 Оҳанглар ва Эълонлар.
22.50 Видео-«О».
00.30—00.35 «Тунингиз хайрли бўлсин!».

III

17.15 Дастурнинг очилиши. Эълонлар.
17.20 «Бах ва Брокколи». Болалар учун фильм (Канада).
*
Россия жамоат телевидениеси. 19.05—21.30
*
21.30 Эълонлар.
21.35 «О. Газманов қуйлайди».
22.05 «Рам ва Лаҳхан». Бадиий фильм. 2-серия.
23.20—23.45 «